

Vi bygger det nya gröna folkhemmet

Budgetmotion 2023

miljöpartiet de gröna



Vi bygger det nya gröna folkhemmet - Miljöpartiets budgetmotion -23

| | |
|---|-----------|
| Förslag till riksdagsbeslut | 5 |
| Inledning | 6 |
| Det ekonomiska läget | 10 |
| Förslag till utgiftsramar, inkomster och skatter | 12 |
| 100 miljarder till den gröna omställningen | 16 |
| Rättvis omställning och stöd till hushåll går att kombinera | 17 |
| De som har högst inkomster ska bidra mer till det gemensamma | 17 |
| Höjd allmän pension | 18 |
| Fler miljöskatter som styr mot hållbarhet behövs | 18 |
| Demokrati och rättspolitik | 19 |
| Åtgärder för att stärka demokratin | 19 |
| Medie- och informationskunnighet och mediestöd | 19 |
| Värna kulturråden | 19 |
| Regional samordning av klimat- och energiomställning | 19 |
| Språk och kultursatsningar för nationella minoriteter | 20 |
| Stärkta insatser för urfolket samerna | 20 |
| Värna expansionen i norr | 20 |
| Agenda 2030 | 21 |
| Vidta rätt åtgärder för att komma åt brottsligheten | 21 |
| Samverkan för att ta fram åtgärder mot organiserad brottslighet | 22 |
| Rätt polis på rätt plats | 22 |
| Slå mot pengarna | 22 |
| Insatser för barn i riskzonen för kriminalitet | 22 |
| Reformera den slutna ungdomsvården | 23 |
| Mer stöd till brottsoffer | 23 |
| Ny nationell stödlinje för anhöriga till gängkriminella | 23 |
| Utvecklings- och utrikespolitik | 24 |
| Sverige ska stå fast vid sina internationella åtaganden | 24 |
| Vapenexport och ISP:s granskning | 24 |
| Nedrustningsfrågor | 24 |
| Höjda anslag till försvaret | 24 |
| Ett stärkt civilförsvaret | 25 |
| Krisberedskap | 25 |
| En feministisk utvecklingspolitik | 25 |

| | |
|---|-----------|
| Hög biståndsramen till 1,25 % av BNI | 26 |
| Avräkningarna från biståndet ska minimeras | 26 |
| Klimatbistånd | 26 |
| Demokrati och mänskliga rättigheter | 27 |
| Nordiska Afrikainstitutet | 27 |
| Folke Bernadotteakademin | 27 |
| Migration, jämställdhet och arbetsmarknad | 28 |
| Hög dagersättningen för asylsökande | 28 |
| Korta ned handläggningstiderna | 28 |
| Särskilda jämställdhetsåtgärder | 28 |
| Åtgärder mot segregation | 29 |
| Ge dem som flytt från Ukraina möjligheter till ett bra liv i Sverige | 29 |
| Förläng och individanpassa etableringsprogrammet | 29 |
| Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m. | 29 |
| Bibehåll antalet kvotflyktingar | 30 |
| En ändamålsenlig arbetsmarknadspolitik | 30 |
| Mer resurser till långtidsarbetslösa | 30 |
| Fel effektiviseringar av arbetsmarknadspolitiska program | 31 |
| Utökning av riktade arbetsmarknadsutbildningar | 31 |
| Ny satsning på lokala jobbspår och evidensbaserade modeller | 31 |
| Utredning för nyorientering av Samhalls uppdrag | 31 |
| Sjukvård, välfärd och stöd till kommuner och regioner | 32 |
| Kvalitetsregister i vården för könsdysfori och vissa SRHR-frågor | 32 |
| Nytt kompetenscentrum om intellektuell funktionsnedsättning och autism | 33 |
| Tandvård som en del av högkostnadsskyddet | 33 |
| Kostnadsfria preventivmedel för alla upp till 26 år | 33 |
| Utöka återhämtningsbonusen | 34 |
| Feltänkt med prestationsbaserad ersättning kopplad till vårdplatser | 34 |
| Gratis vård för personer utsatta för sexuella övergrepp | 34 |
| Särskilda insatser för samisk hälsa | 34 |
| Inga minskade anslag till personcentrerade och sammanhållna vårdförlopp | 35 |
| Stärk skuggsyskons möjlighet att få egna behov tillgodosedda | 35 |
| Höj schablonen för personlig assistans | 35 |
| Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m | 35 |
| Permanent arbetsmiljösatsning för nyanställningar och höjda löner. | 36 |
| Slopa karensavdraget i sjukförsäkringen | 37 |
| Inför steglösa nivåer i sjukförsäkringen | 37 |
| Stopp för att nekas sjukpenning retroaktivt | 37 |
| Stopp för att slås ut på grund av försenad rehabilitering | 37 |
| Inför preventionsersättning | 38 |
| Inför förslag för vidgad rätt till såväl aktivitets- och sjukersättningen | 38 |
| Höj den lägsta nivån i både sjuk- och aktivitetsersättningen | 38 |
| Retroaktiv höjning av sjuk- och aktivitetsersättningen från 1 juli 2022. | 38 |

| | |
|---|-----------|
| Mer flexibel vilande ersättning i med sjuk- och aktivitetsersättningen | 39 |
| Värna rehabiliteringsmöjligheter | 39 |
| Öka möjligheten att arbeta ideellt med bibehållen ersättning | 39 |
| Utred ett sammanslaget system vid arbetslöshet och sjukdom | 39 |
| En tryggare tillvaro för landets pensionärer | 40 |
| Inflationssäkra barnbidraget | 40 |
| Inför en tredelad föräldraförsäkring | 41 |
| Inflationssäkra underhållsstödet | 41 |
| Höjt bostadsbidrag för barnfamiljer | 41 |
| Kriskommission för barnfattigdom | 41 |
| Förstärk de allmänna bidragen till kommuner och regioner | 41 |
| Utbildning och kultur | 43 |
| Bättre ekonomi för studenter | 43 |
| Livslångt lärande | 43 |
| Skapa en jämlik skola | 43 |
| En bättre skola för alla | 43 |
| En likvärdig förskola för alla barn | 44 |
| Alla barn ska ha rätt till fritids | 44 |
| Grönt kunskapslyft och stärkt yrkeshögskola | 44 |
| Kultur i skolan | 44 |
| Stärk den fria kulturen | 44 |
| En långsiktig återhämtningsplan efter pandemin - för kultur i hela landet | 45 |
| Konstnärers och kulturskapares villkor behöver förbättras | 45 |
| Film | 46 |
| Barns kultur ska särskilt värnas | 46 |
| Ett starkt föreningsliv och civilsamhälle | 46 |
| Idrott, friluftsliv och fritidsaktiviteter för alla barn och unga | 46 |
| Stärk arbetet mot hot och hat och för medie- och informationskunnighet | 47 |
| Operan | 47 |
| Bostad | 47 |
| Återinför investeringsstödet - bygg mer bostäder för fler människor | 47 |
| Ett tryggt hem | 47 |
| Minska klimatpåverkan från byggsektorn | 48 |
| Energieffektivisering av flerbostadshus | 48 |
| Klimatanpassning av bebyggd miljö | 49 |
| Vattenkraft | 49 |
| En grön konsumentpolitik | 49 |
| Transporter | 50 |
| Fossilfria transporter i hela landet | 50 |
| Lättare att cykla och åka kollektivt | 50 |
| Satsa på järnvägen och sjöfarten | 51 |
| Planera samhället hållbart | 51 |
| Ett reformerat och rättvist reseavdrag | 51 |

| | |
|--|-----------|
| Klimat och Energi | 53 |
| Satsa på klimatomställningen | 53 |
| Öka anslagen till klimatanpassning | 53 |
| Snabbare elektrifiering av transportsektorn med skarpare bonus malus | 54 |
| Flygets utsläpp ska minska | 54 |
| Lättare för fler att byta från fossil bil till elbil och hållbar mobilitet | 54 |
| Storsatsa på förnyelsebar billig energiproduktion | 55 |
| Kraftiga satsningar på energieffektiviseringar | 56 |
| Bygg framtidens elnät och smarta energisystem | 56 |
| Ett rättvist elprisstöd | 57 |
| Miljö, natur och landsbygd | 58 |
| Omfattande satsningar på starka ekosystem | 58 |
| Skydd av djur och natur | 58 |
| Återvätning av dikade torvmarker - nyckelåtgärd för både klimat och miljö | 59 |
| Stärkt miljöövervakning - ryggraden i svenskt miljöarbete | 59 |
| Vänd krisen i haven | 59 |
| Ett giftfritt samhälle | 60 |
| Internationellt miljö- och klimatsamarbete | 60 |
| Stöd för gröna och trygga samhällen | 60 |
| Intensifiera arbetet med att skapa en cirkulär ekonomi | 61 |
| Omställning till naturnära och hyggesfritt skogsbruk | 61 |
| Kunskap om naturen och landskapsplanering | 62 |
| Skogsstyrelsen måste ha tillräckliga resurser för ersättning till skogsägare | 62 |
| En cirkulär och hållbar bioekonomi | 62 |
| Naturnära jobb | 62 |
| Totalstopp för industriellt fiske och övergång till hållbara fiskemetoder | 62 |
| Ett levande lantbruk i hela landet | 62 |
| Ökat klimat- och miljöarbete i lantbruket | 63 |
| Biologisk mångfald och stärkta miljöåtgärder | 63 |
| En långsiktig strategi för hantering av vattenresursen | 64 |
| Satsning på PFAS-rening av dricksvatten och andra vattenåtgärder | 64 |
| Satsning på stärkt beredskap för dricksvatten och livsmedel | 64 |
| En bättre djurvälstånd | 64 |
| Skatt på överanvändning av antibiotika inom djurhållningen | 65 |
| Satsning på veterinärer | 65 |
| Satsning på djurfri forskning | 65 |
| Bilaga A - Tabeller 4-10 | 67 |

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen godkänner de riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken som föreslås i motionen.
2. Riksdagen fastställer utgiftstaket för staten inklusive ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget 2023-2025 enligt förslaget i tabell 4 i motionen.
3. Riksdagen godkänner beräkningen av inkomsterna i statens budget för 2023 enligt förslaget i tabell 2 i motionen och ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma med lagförslag i överensstämmelse med denna beräkning och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen godkänner den preliminära beräkningen av inkomster i statens budget för 2024 och 2025 enligt förslaget i tabell 10 i motionen som riktlinje för regeringens budgetarbete.
5. Riksdagen beslutar om fördelning av utgifter på utgiftsområden och övriga utgifter för 2023 enligt förslaget i tabell 1 i motionen.
6. Riksdagen godkänner den preliminära fördelningen av utgifter på utgiftsområden för 2024 och 2025 enligt förslaget i tabell 9 som riktlinje för regeringens budgetarbete.

Inledning

Vi lever i en orolig tid. Efter år av coronapandemi som orsakat sjukdom, död och ekonomisk kris i världen kom Putins invasionskrig i Ukraina, som nu pågått i smärtsamma nio månader. Ukrainarna är de som drabbas värst och bilderna på krigets offer är förfärliga att se. Samtidigt påverkar invasionen hela världsekonomin och driver upp bränsle-, energi- och livsmedelskostnader överallt. Detta och pandemins fortsatta framfart gör att omvärldsläget och dess påverkan på ekonomin är fortsatt stor och framtiden mycket osäker.

Detta gör att Svenska hushåll och företag ser hur inflationen stiger. En lågkonjunktur är i antågande och att allt fler oroar sig för att ha mindre pengar kvar i slutet av månaden. Sverige behöver nu en politik som bottnar i historiska lärdomar, men som tar stora kliv mot framtiden. Som ett svar på det presenterar vi vår budgetmotion *Vi bygger det nya gröna folkhemmet*.

Vi befinner oss i ett klimatnödläge. Då krävs en kraftfull klimatpolitik för att Sverige och världen ska klara den omställning som är helt nödvändig. Sverige är ett av de länder som har störst utsläpp av växthusgaser per person och år. Negativa effekter av klimatförändringar och förlust av biologisk mångfald är två parallella kriser som är starkt sammankopplade och som har en tydlig koppling till mänsklig aktivitet. Det krävs omgående och samordnade insatser på alla politiska nivåer för att motverka negativa konsekvenser av dessa förändringar på jordens ekosystem och på mänskligheten. Utsläppen måste snabbt minska och på sikt försvinna helt. IPCC understryker i sin senaste rapport att vi måste vidta omedelbara och genomgripande åtgärder för att ha en chans att nå målet om en maximalt 1,5 graders uppvärmning. Vi vill att Sverige skärper klimatmålen för att nå nettonollutsläpp 2035 och vi har en plan för hur det ska gå till. Under vår tid i regering har vi revolutionerat svensk klimatpolitik. Vi har satt som mål att bli världens första fossilfria välfärdsland. Men vi behöver göra mer. De riktigt stora utsläppsminskningarna, som tar oss till Parisavtalets mål, ligger ännu framför oss.

Tyvärr presenterade regeringen en budget som går i motsatt riktning, där över en tredjedel av reformutrymmet gick åt till ökade fossila subventioner med ökade utsläpp, fortsatt beroende av oljestater och en välfärd som riskerar stora neddragningar som följd. Regeringens budget är inget annat än kolsvart.

För att kunna bekämpa klimatförändringarna måste vi också satsa på välfärden. Ett nytt grönt samhälle lämnar ingen utanför - ett rättvist samhällsbygge är en förutsättning för ett hållbart samhälle. Vi dras med en svår underfinansiering av välfärden sedan länge och pandemin både förvärrade och fördjupade den krisen. Sjukvårdspersonal flyr ohållbara arbetsvillkor och en växande befolkning ger ökade kostnader för barn, unga och äldre. Vi måste få fler att stanna i välfärdsyrkena. Det är bra både för att stärka sjukvård och välfärd, men det är också en jämställdhetsfråga. De flesta som jobbar inom vården är kvinnor. Det är på tiden att deras löner och arbetsförhållanden blir bättre. Jämställdhetsarbetet måste intensifieras också när det gäller det ojämna uttaget av föräldraförsäkringen och att vi ska förpassa mäns våld mot kvinnor till historien.

Trygghet är avgörande för att kunna bygga ett starkt samhälle och ge individen frihet. Skolan är det viktigaste verktyg vi har för att ge alla en god chans att lyckas i livet. En bra skola föder

drömmar, hopp och framtidstro. Skolan ska ge alla barn förutsättningar att nå sin fulla potential. När var sjunde elev inte klarar grundskolan kan inte en del av skolans pengar gå till vinster i aktiebolag. Därför vill vi i Miljöpartiet inte att vinstutdelande aktiebolag ska få driva skola.

När skola och samhälle misslyckas förlorar vi medmänniskor till kriminalitet. De som kunde blivit välmående, kreativa medborgare som bidrar till samhället, riskerar istället att bli våldsutövare i den illegala ekonomin. Där dör många alltför unga. Ingen vill att det ska bli så. Inte de. Inte deras offer. Inte samhället. Våldet sträcker sig längre än till gatan. Mäns våld mot kvinnor fortsätter att skörda många kvinnors liv varje år. Det kan vi inte acceptera. Vi vill stå starka och enade i ansträngningen att förpassa mäns våld mot kvinnor till historien.

Ekonomisk trygghet är minst lika viktigt. I tider av ökad inflation och när oron för att klara vardagens utgifter ökar, måste vi vara redo att stötta de personer och hushåll som behöver det mest. I Miljöpartiets budget för ett nytt grönt folkhem med en rättvis klimatomställning och stärkt välfärd ser vi fem prioriterade områden.

Europas lägsta elpriser och oberoende av Putins fossila bränslen

Sveriges industrier vill inte bara delta i omställningen - de vill leda den. Det är politikens roll att ge förutsättningar för det och när elpriserna stiger behöver vi snabbt få till en kraftigt utbyggd elproduktion och energieffektivisering för hushåll och företag. Därför vill vi bygga ut vindkraften till havs snabbt i hela landet och ge rejäl ekonomisk återbäring till de kommuner där vindkraften byggs. Så stärker vi också kommunernas ekonomi.

Det offentliga har ett särskilt ansvar för att vårt gemensamma drivs av el som är så hållbar och billig som möjligt. Vi vill se en investering i att alla lämpliga byggnader som ägs av staten, regionerna eller kommunerna ska få solpaneler på taket. Detta skulle bara i södra Sverige kunna ge ny elproduktion motsvarande en kärnkraftsreaktor.

För att hjälpa företag få ned sina kostnader, framförallt i elområde 3-4 är det viktigt att vi snabbt får till en effektivare energianvändning. Miljöpartiet föreslår att staten ska ta 80 procent av kostnaden för privata energieffektiviseringar. Så får Sverige mer el, billigare el och ett effektivare energisystem. Dessutom vill vi återinföra och förstärka Energisteget, ett reformprogram för att energieffektivisera industrin.

Vi behöver ekologisk tillväxt med ökad lönsamhet

Sverige behöver en ny grön skogspolitik som ser att klimat- och naturkrisen hör ihop. Vi vill framtidssäkra svenskt skogsbruk, skydda mer värdefull natur och stärka svenskt skogsbruks roll i det internationella klimatarbetet. Då måste alla de skogsägare som vill bidra till naturvård och klimatarbete ges bättre ekonomiska villkor.

Vi vill införa ett omställningsstöd till skogsägare och satsa 200 miljoner per år för ersättningar till skogsägare som vill bruka skogen skonsamt och hållbart. En bred övergång till naturnära och hyggesfritt skogsbruk behövs för att säkra den biologiska mångfalden och vända den mycket negativa trenden i skogen - som den negativa ekonomiska trenden för enskilda skogsägare vars lönsamhet i princip stått stilla eller till och med försämrats de senaste 25 åren. Mera hyggesfritt skogsbruk är också bra för klimatet, eftersom de binder in mera kol under längre tid och utsläppen i samband med kalavverkning undviks.

Vi vill rädda de sista resterna av naturskog i hela landet. Det är bråttom. Det finns väldigt lite skog kvar i Sverige som aldrig varit kalavverkad, men dessa skogar avverkas nu i stor omfattning. Den här skogen är en biologisk skatt och helt avgörande för många djur och växter som enbart kan leva i riktigt gamla skogar. Totalt handlar det om 3 miljoner hektar skog med höga naturvärden över hela landet. En del utgörs av Sveriges Amazonas - den fjällnära skogen.

Hållbara transporter i hela Sverige

Istället för att låsa fast människor i gårdagens dyra tekniker där vi också är utsatta för odemokratiska ledares nycker bör politiken göra allt för att hjälpa människor att sänka kostnaden för det hållbara alternativet. Vi vill därför införa en leasing-check på max 1500 i månaden till hushåll med låg inkomst. Många som har en gammal bil har inte råd att köpa en elbil ens med elbilsbonusen. Att leasa är då ett kostnadseffektivt alternativ, eftersom det inte kräver en stor engångssumma. Stödet uppgår till max 1500 kronor i månaden per person under tre år. Det kan användas allra minst under denna mandatperiod, för att någon gång i framtiden fasas ut. Vi vill se höjd bonus i bonus malus för människor på lands- och glesbygd. Vi måste bygga ut laddinfrastrukturen så att fler ska känna sig trygga med att välja elbilen som lösning. Miljöpartiet vill införa en "rätt-att-ladda" garanti som innebär att allt regelkrångel för att sätta upp laddinfrastruktur både hemma och på jobbet ska rensas bort. Samt att stödnivåerna för att sätta upp laddare vid hemmet ska öka. Vi vill också att det förändrade reseavdraget som var färdmedelsneutralt ska ersätta det gamla systemet som regeringen nu håller kvar och som sinkar omställningen till hållbara transporter i hela landet. Vi vill se stora satsningar på kollektivtrafiken för att sänka priserna och bygga ut trafiken, bygga nya stambanor för tågen och kraftigt öka järnvägsunderhållet i hela landet. Med utbyggd och underhållen järnväg och fler nattåg så kan du snabbt, smidigt och fossilfritt åka ut i Europa.

Vi vill göra en stor satsning på välfärden

Inflationen utsätter även kommunerna och regionerna för kraftigt ökade kostnader som gör att möjligheterna att ge invånare den skola, vård och omsorg som behövs minskar. Vi skjuter till 14 miljarder utöver regeringen till allmänna bidrag till kommuner och regioner. Samtidigt gör vi stora satsningar på personal inom såväl skolan som vården och polisen. Vi vill göra det attraktivt att vara lärare genom att säkra höjda löner och en god arbetsmiljö i skolan samtidigt som vi måste förstärka elevhälsan och satsa på fler skolsköterskor, specialpedagoger, psykologer och kuratorer i skolan. Alla barn ska må bra i våra skolor. Vi måste fortsätta rekrytera fler och bättre betalda poliser, inte minst utredare och områdespoliser som känner sina områden och bygger tillit till invånarna. Regeringen kompenserar nu inte för de ekonomiskt tuffare tiderna utan deras budget kommer att innebära stora nedskärningar i offentlig sektor. Det är ett svek mot alla de som förväntar sig att regeringen ska leverera på sina löften.

Ekonomisk trygghet för de med allra minst marginaler

För att omställningen och samhällsutvecklingen ska vara accepteras av det stora flertalet *måste* samhället se till att alla är med. Vi vill bygga det nya gröna folkhemmet och när Sverige ställer om ska ingen lämnas efter. När inflationen i samhället är det extra viktigt att de som lever med minst marginaler inte får ta smällen för kostnadsökningarna. Därför riktar vi ett antal förstärkningar av välfärden till dessa grupper, för att den som är sjuk, arbetslös

eller ensamstående förälder också ska klara sig väl genom tuffa tider. Garantnivån i sjuk- och assistansersättningen höjs ordentligt. Barnbidraget och underhållsstödet inflationssäkras för att inte gröpas ur. Karensdagen slopas. Medlen till arbetsmarknadspolitiska åtgärder höjs. Studiemedlen höjs med 300 kronor i månaden.

Sverige är en del av världen

Avslutningsvis måste vi se Sverige som en del av världen. Vi är bara en liten del men vi har enorma möjligheter att hjälpa världen att göra samma omställning som vi har möjlighet till. Det gör vi genom att visa internationell solidaritet i samarbete med andra länder och gemensam utveckling. Vårt svenska utvecklingssamarbete är i världsklass och bidrar till minskad fattigdom, ökad jämställdhet för kvinnor och flickor världen över, stärkt demokrati, mänskliga rättigheter och arbete mot klimatförändringarna och för biologisk mångfald. Den feministiska utrikes- och utvecklingspolitiken ska ligga fast och vi ska öka biståndet, inte minska det som regeringen gör. Vi vill på sikt ha en biståndsram på 1,25 procent av BNI. Världen ser enorma bakslag i arbetet mot svält och utvecklingen mot de globala hållbarhetsmålen går snarare bakåt än framåt. Då behövs mer internationellt samarbete, inte mindre.

Miljöpartiet presenterar nu en budget för en rättvis grön omställning. Vi ska stötta svenska familjer och minska utsläppen - inte finansiera Putins krig i Ukraina. Vi vill se ett Sverige som tar stora gröna kliv in i framtiden, med nya moderna gröna jobb i hela landet, med välmående skogar, men också med människor som mår bra. Tillsammans tar vi klivet in i en långsiktigt hållbar framtid.

Det ekonomiska läget

Det ekonomiska läget i Sverige och i världen präglas av betydande utmaningar och osäkerhet. Efter att världen genomlevt en ekonomisk chock av historiskt snitt under covid-19-pandemin följde Rysslands invasion av Ukraina och med det en ny och på många sätt annorlunda ekonomisk chock. När världsekonomin påbörjade återhämtningen från pandemin ökade efterfrågan på varor betydligt snabbare än vad som kunde mötas av utbudet. Det drog igång en global inflation som förvärrats av att Rysslands invasion av Ukraina kraftigt höjt energipriserna i Europa. Därtill har kriget i sig skapat problem med export från Ukraina, som bland annat är en viktig livsmedelsproducent. Allt detta har lett till att världen upplever den högsta inflationen på decennier.

De huvudsakliga orsakerna till inflationen i Sverige är de stigande energipriserna och betydande utbudsstörningar som en följd av covid-19-pandemin. Ryssland började redan innan kriget i Ukraina minska produktionen av fossilgas, som till stora delar exporteras till den europeiska kontinenten. Med minskad produktion följde högre priser. På grund av hur det europeiska elnätet är sammankopplat och hur priser på el sätts, får de höga gaspriserna genomslag i elpriserna även på den svenska elmarknaden. Elpriserna i Sverige och på annat håll får också bredare indirekt genomslag på alla varor där energi är en produktionsfaktor, vilket i varierande utsträckning är alla produkter och tjänster i den svenska ekonomin. Även en relativt god konjunktur i Sverige det senaste året har bidragit till den ökade inflationen. I syfte att bekämpa inflationen har Riksbanken svarat med betydande räntehöjningar. Från en räntenivå som varit noll eller negativ sedan slutet av 2014 har räntan under 2022 höjts till 1,75 procent, med ytterligare höjningar aviserade under hösten. Hushållens belåning är ungefär dubbelt så stor som den disponibla inkomsten. Kombinationen av kraftigt höjda energipriser, i synnerhet i vissa landsändar, högre inflation och en höjd ränta, slår hårt mot ekonomin för ett stort antal hushåll.

Till följd av den ökade inflationen minskar hushållens konsumtion, vilket innebär en lägre efterfrågan på varor och tjänster i ekonomin. Det får till följd att tillväxttakten minskar. Konjunkturinstitutet förutspår att tillväxten minskar från 2,4 procent 2022 till 0,1 procent 2023. Sverige går in i en lågkonjunktur som väntas vara några år. Trots de omfattande finanspolitiska åtgärder som präglat tiden under och efter pandemin är statens finanser goda. Den konsoliderade bruttoskulden som andel av BNP väntas fortsätta sjunka och nå 26,2 procent 2026.

Trots den höga inflationen måste takten i klimatomställningen upprätthållas, men utan att finanspolitiken motverkar penningpolitikens inflationshämmande åtgärder. Inflation prognoserna ger vid handen att penningpolitiken får ordentlig effekt och den förhöjda inflation vi ser idag blir relativt kortlivad. Det innebär att större klimatpolitiska åtgärder som innebär en expansiv finanspolitik sannolikt är möjliga på några års sikt. Vidare finns det utrymme för ett flertal åtgärder som har en inflationsdämpande effekt och därför kan motiveras i dagens ekonomiska läge. Det gäller i synnerhet åtgärder som effektiviserar energianvändningen och minskar behovet av energi. Sådana åtgärder kombinerar de önskvärda egenskaperna att de sänker kostnaderna för hushållen, minskar inflationstrycket och minskar Sveriges beroende av energi.

Miljöpartiet har under lång tid förespråkade att Sverige ska göra sig oberoende av fossila

bränslen. Den ekonomiska situation vi nu befinner oss i är i stor utsträckning en konsekvens av att den strävan inte nått tillräckligt långt.

Det har aldrig tidigare varit lika tydligt att säkerhetspolitiken och klimatomställningen är tätt sammankopplade. Ett förnybart energisystem är en förutsättning för ett långsiktigt politiskt och ekonomisk oberoende av stater som inte respekterar mänskliga rättigheter eller internationell rätt. Mot bakgrund av detta är det olyckligt att regeringen nu prioriterar uppfyllnaden av kortsiktiga vallöften om att sänka bränslepriser på bekostnad av den långsiktiga och brett förankrade ambitionen att göra Sverige till världens första fossilfria välfärdsstat. Miljöpartiet anser att det går att kombinera rättvisa med klimatomställning och att vi genom att göra oss kvitt fossila bränslen inte bara värnar människans fortsatta välmående på planeten, utan också berövar länder som Putins Ryssland en viktig inkomstkälla. Det är inte ett alternativ för oss att pausa klimatomställningen. Snarare bör vi trappa upp våra ansträngningar för att så snart det är möjligt slippa de fossila råvarornas nyckfulla prisutveckling, som nu ännu en gång skapat stora störningar i vår ekonomi.

Därför förespråkar Miljöpartiet en satsning på klimatomställningen som omfattar 100 miljarder kronor årligen i 10 år. Genom en sådan historisk satsning kan Sverige säkerställa att vi klarar klimatmålen, värnar vår miljö och inrättar en infrastruktur för det framtida fossilfria samhället. Därutöver blir det den största satsningen på svensk industri och företagande som vi skådat på mycket länge. Möjligheterna för Sverige att låna till låg kostnad är fortsatt goda.

Förslag till utgiftsramar, inkomster och skatter

Tabell 1 Förslag till utgiftsramar 2023

Tusental kronor

| Utgiftsområde | Regeringens förslag | Avvikelse från regeringen |
|---|----------------------------|----------------------------------|
| 01 Rikets styrelse | 18 270 004 | 251 600 |
| 02 Samhällsekonomi och finansförvaltning | 19 021 399 | 15 000 |
| 03 Skatt, tull och exekution | 12 923 291 | -75 000 |
| 04 Rättsväsendet | 68 305 854 | 200 000 |
| 05 Internationell samverkan | 2 094 669 | 330 000 |
| 06 Försvar och samhällets krisberedskap | 93 952 930 | 1 815 000 |
| 07 Internationellt bistånd | 47 206 227 | 9 894 000 |
| 08 Migration | 16 019 745 | 388 000 |
| 09 Hälsovård, sjukvård och social omsorg | 110 429 732 | 10 765 400 |
| 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning | 106 427 304 | 6 991 600 |
| 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom | 55 394 136 | 1 740 000 |
| 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn | 105 159 584 | 7 090 000 |
| 13 Jämställdhet och nyanlända invandras etablering | 5 565 206 | 1 003 000 |
| 14 Arbetsmarknad och arbetsliv | 90 103 686 | 2 744 000 |
| 15 Studiestöd | 27 912 395 | 1 467 000 |
| 16 Utbildning och universitetsforskning | 94 991 971 | 5 184 000 |
| 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid | 16 667 948 | 2 817 000 |
| 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik | 6 099 158 | 2 756 250 |
| 19 Regional utveckling | 4 534 201 | 567 000 |
| 20 Allmän miljö- och naturvård | 19 542 691 | 13 706 774 |
| 21 Energi | 4 944 849 | 20 705 651 |
| 22 Kommunikationer | 78 952 417 | 23 127 000 |
| 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel | 19 373 352 | 2 760 398 |
| 24 Näringsliv | 11 407 773 | ±0 |
| 25 Allmänna bidrag till kommuner | 157 545 359 | 14 000 000 |
| 26 Statsskuldräntor m.m. | 13 155 200 | ±0 |

| | | | |
|----|---|---------------|-------------|
| 27 | <i>Avgiften till Europeiska unionen</i> | 45 869 852 | ±0 |
| | <i>Summa utgiftsområden</i> | 1 251 870 933 | 130 243 673 |
| | <i>Minskning av anslagsbehållningar inkl. SSR</i> | -4 392 792 | ±0 |
| | <i>Summa utgifter</i> | 1 247 478 141 | 130 243 673 |
| | <i>Riksgäldskontorets nettoutlåning</i> | -52 379 301 | ±0 |
| | <i>Kassamässig korrigerig</i> | 370 837 | ±0 |
| | <i>Summa</i> | 1 195 469 677 | 130 243 673 |

Tabell 2 Inkomster

Tusental kronor

| Inkomsttitel | Regeringens förslag | Avvikelse från regeringen |
|---|---------------------|---------------------------|
| 1100 Direkta skatter på arbete | 738 820 481 | 19 278 000 |
| 1111 Statlig inkomstskatt | 53 723 921 | 20 278 000 |
| 1115 Kommunal inkomstskatt | 881 308 597 | 10 650 000 |
| 1120 Allmän pensionsavgift | 151 593 946 | -72 750 000 |
| 1130 Artistskatt | ±0 | ±0 |
| 1140 Skattereduktioner | -347 805 983 | 61 100 000 |
| 1200 Indirekta skatter på arbete | 711 505 613 | -77 550 000 |
| 1210 Arbetsgivaravgifter | 697 492 373 | -77 550 000 |
| 1240 Egenavgifter | 12 664 870 | ±0 |
| 1260 Avgifter till premiepensionssystemet | -48 492 443 | ±0 |
| 1270 Särskild löneskatt | 57 769 404 | ±0 |
| 1280 Nedsättningar | -8 538 232 | ±0 |
| 1290 Tjänstegruppliv | 609 641 | ±0 |
| 1300 Skatt på kapital | 345 261 868 | 16 700 000 |
| 1310 Skatt på kapital, hushåll | 77 585 859 | 18 500 000 |
| 1320 Skatt på företagsvinster | 178 077 471 | -1 800 000 |
| 1330 Kupongskatt | 10 146 640 | ±0 |
| 1340 Avkastningsskatt | 19 323 373 | ±0 |
| 1350 Fastighetsskatt | 37 959 490 | ±0 |
| 1360 Stämpelskatt | 14 612 035 | ±0 |
| 1390 Riskskatt för kreditinstitut | 7 557 000 | ±0 |
| 1400 Skatt på konsumtion och insatsvaror | 735 754 854 | 14 839 468 |
| 1410 Mervärdesskatt | 594 498 829 | -60 000 |
| 1420 Skatt på alkohol och tobak | 30 364 205 | ±0 |
| 1430 Energiskatt | 47 252 516 | 6 620 000 |
| 1440 Koldioxidskatt | 22 468 217 | 10 000 |
| 1450 Övriga skatter på energi och miljö | 8 045 910 | 2 165 000 |

| | | |
|--|----------------|-------------|
| 1470 Skatt på vägtrafik | 25 226 695 | 2 470 000 |
| 1480 Övriga skatter | 7 898 482 | 3 634 468 |
| 1500 Skatt på import | 9 434 324 | ±0 |
| 1600 Restförda och övriga skatter | 13 366 208 | ±0 |
| 1700 Avgående poster, skatter till EU | -9 434 324 | ±0 |
| Offentliga sektorns skatteintäkter (periodiserat) | 2 544 709 024 | -26 732 532 |
| 1800 Avgående poster, skatter till andra sektorer | -1 216 502 231 | 62 100 000 |
| Statens skatteintäkter (periodiserat) | 1 328 206 793 | 35 367 468 |
| 1900 Periodiseringar | -15 533 163 | ±0 |
| 1000 Statens skatteinkomster | 1 312 673 630 | 35 367 468 |
| Övriga inkomster (kassamässigt) | -33 200 417 | 12 000 000 |
| 2000 Inkomster av statens verksamhet | 42 613 203 | 11 000 000 |
| 3000 Inkomster av försåld egendom | 5 000 000 | 1 000 000 |
| 4000 Återbetalning av lån | 527 980 | ±0 |
| 5000 Kalkylmässiga inkomster | 19 134 000 | ±0 |
| 6000 Bidrag m.m. från EU | 32 477 456 | ±0 |
| 7000 Avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet | -132 953 056 | ±0 |
| 8000 Utgifter som redovisas som krediteringar på skattekonto | ±0 | ±0 |
| Statsbudgetens inkomster (kassamässigt) | 1 279 473 213 | 47 367 468 |

100 miljarder till den gröna omställningen

Klimatförändringarna fortskrider i en värld som inte förmår ställa om tillräckligt snabbt. Larmrapporterna har tyvärr blivit en del av vardagen och att uppnå 1,5-gradersmålet är enligt ett flertal bedömare redan utom räckhåll. I juni stod Sverige värd för klimattoppmötet Stockholm +50, en påminnelse om att Sverige i modern tid varit en framstående nation på miljö- och klimatområdet. Det är en ambition som Miljöpartiet till fullo står bakom. Trots höga utsläpp av växthusgaser per capita har Sverige drivit en internationellt sett väl ansedd klimatpolitik, med tydliga mål och effektiva reformer för att sänka utsläppen. Flera gånger har Sveriges klimatpolitik toppat globala kvalitetsrankingarna. Sverige var bland de första länderna i världen att införa en koldioxidskatt, vilken har styrt hela ekonomin mot lägre utsläpp av växthusgaser. Nu ligger vi i täten för att undersöka möjligheterna att införa klimatmål baserade på konsumtion istället för nationsgränser, vilket skulle ge en betydligt mer rättvisande bild av vår påverkan på klimatet. Sverige har under lång tid åtnjutit stort förtroende och respekt internationellt i klimatsammanhang och varit en viktig möjliggörare i flera avgörande processer och beslut.

Det är därför en stor besvikelse att konstatera att regeringen nu för en politik som både gör att vi missar våra egna, av riksdagen uppsatta, klimatmål samt riskerar att förlora den plats bland de ambitiösa och progressiva länderna vi länge haft i klimatsammanhang. För Miljöpartiet är det en oacceptabel politik. När tidigare progressiva länder sviker sina klimatlöften ska vi fortsätta stå upp för högre ambitioner. När fattiga länder drabbas av översvämning och torka trots sina mycket begränsade historiska utsläpp av växthusgaser ska vi visa solidaritet. När priserna på el och bränslen stiger ska vi utforma en politik som hjälper människor utan att stjälpa klimatet, så att alla kan vara med när Sverige och världen ställer om.

Miljöpartiet vill se en historiskt stor investering för att vi ska klara klimatmålen och ställa om samhället. Vi vill att staten satsar 100 miljarder kronor per år i tio år på investeringar i klimatomställning, miljö och infrastruktur, så Sverige kan ställa om till ett hållbart samhälle. Med dessa investeringar kan vi ställa om industrin och energi- och transportsystemet, klara den biologiska mångfalden och klimatanpassa hela landet. För att möjliggöra dessa investeringar föreslår vi att det finanspolitiska ramverket reformeras. Utöver möjligheten att lånefinansiera investeringar i klimatomställningen ska överskottsmålet ersättas med ett balansmål.

Att Sverige ska klara sina egna klimatmål och respektera de internationella överenskommelser vi slutit är för Miljöpartiet en självklarhet. Att ställa om till ett fossilfritt välfärdssamhälle är ett stort projekt som tar stora resurser i anspråk. Sverige befinner sig just nu i ett ekonomiskt läge med flera utmaningar. Samtidigt har Sverige i grunden väldigt goda förutsättningar att ställa om – ekonomiskt, politiskt och institutionellt. Inflationen har snabbt nått nivåer som inte setts på länge, men inflationen spås sjunka tillbaka relativt snabbt. Trots att vi just lämnat en pandemi bakom oss har Sverige mycket goda statsfinanser och en rekordlåg statsskuld.

Rättvis omställning och stöd till hushåll går att kombinera

I olika delar av samhället är det olika lätt att ställa om. Den som bor i glesbygd, långt från jobb, samhällsservice och snabbaddare till elbilen ska inte drabbas hårdare när vi lämnar utsläppen bakom oss. Att göra som regeringen och sänka priserna på bensin och diesel är ett väldigt ineffektivt sätt att hjälpa dem som har svårt att ställa om. Dels sätter det käppar i hjulet för omställningen, dels går den största delen av prissänkningarna inte till dem som verkligen behöver dem.

Miljöpartiet har konsekvent drivit linjen att vi både ska klara klimatmålen och stötta hushållen när det ekonomiska läget blir en utmaning för vissa grupper. Under vår tid i regering införde vi en skattereduktion för människor som bor på landsbygden. Nu vill vi utöka den skattereduktionen från dagens nivå till cirka 4000 kronor per person årligen. Det är betydligt mer än vad någon kommer att kunna spara på regeringens minimala, men för statsbudgeten väldigt dyra, sänkningar av bränslekostnaderna.

Vissa sektorer av samhället är extra svåra att ställa om. Det gäller inte minst transportsektorn och jordbruket. Utöver stora satsningar i anslagen till klimat, jordbruk och infrastruktur genomför vi därför också ett antal förändringar på skatteområdet. Den största beräknade utsläppsökningen i regeringens budget orsakas av att man föreslår en sänkning av energiskatten på bensin och diesel. Miljöpartiet motsätter sig den skattesänkningen och återför skatten till tidigare nivåer. För att skynda på elektrifieringen av fordonsflottan behåller vi klimatbonusen som regeringen föreslagit att avskaffa och höjer avgifterna på de smutsigaste bilarna. Det förslag till färdmedelsneutralt reseavdrag som vi föreslog under vår tid i regeringen ska genomföras, med de justeringar av ersättningsbelopp och avståndsgränser som föreslogs av riksdagen under 2022. För att hjälpa jordbruket att ställa om ersätts direkta fossila subventioner av diesel med ett generellt jordbruksavdrag.

De som har högst inkomster ska bidra mer till det gemensamma

Miljöpartiet vill se ett Sverige som håller ihop. En viktig aspekt av det är att inte låta de ekonomiska klyftorna bli djupare mellan dem som har pengar och dem som inte har pengar. Vi ser idag enorma utmaningar i välfärden. Ekonomisk jämlikhet är en kollektiv nytta som vi alla tjänar på och som är tätt sammanlänkad med tillit till både andra människor och till samhällets institutioner i stort. Dessa utmaningar kräver att vi omfördelar mer pengar från dem som tjänar och äger mest till den gemensamma välfärd som vi alla drar nytta av. Därför föreslår Miljöpartiet ett antal skatteförändringar på inkomst- och kapitalskatteområdet.

En högre skiktgräns för dem som betalar statlig skatt införs (värnsskatt). Den höjning av brytpunkten för statlig skatt som i normalfallet följer av ett justerat prisbasbelopp genomförs inte för 2023. Därigenom sänks inte skatten för dem som betalar statlig inkomstskatt. För år 2024 och därefter genomförs justeringen efter det årets prisbasbelopp. Värnsskatten återinförs.

Kapitalskatten höjs från 30 procent till 35 procent. Investeringsparkonton befrias från beskattning för innehav upp till 50 000 kronor. Innehav på investeringssparkonton över en miljon kronor får höjd och progressiv skatt. Utöver höjningar av kapital- och inkomstskatter höjs också spelskatten från 20 till 28 procent.

Höjd allmän pension

Pensionerna i Sverige har länge varit för låga. Det är en stor seger att garantipensionerna har höjts under 2022, men det räcker inte. Vi vill därför gå vidare och höja den allmänna pensionen. Detta görs genom en höjning av pensionsavgiften från 17,21 procent till 18,5 procent i två steg, med start 2023. Detta får konsekvenser för ett stort antal skatter och överföringar i budgeten.

Fler miljöskatter som styr mot hållbarhet behövs

Miljöpartiets tid i regering har under de senaste två mandatperioderna inneburit en revolution för skatter och stödåtgärder som styr samhället mot hållbarhet. För att vi ska lyckas ställa om till ett hållbart samhälle behöver det som är bra för miljö och människa bli billigare, det som är dåligt bli dyrare och det som är riktigt dåligt förbjudas. Tyvärr innebär regeringens politik och budgetproposition ett tvärt brott mot den tidigare linjen. För att upprätthålla omställningstrycket i samhället behöver vissa miljöskatter vara på plats och vi har därför för avsikt att behålla de tidigare och införa nya.

Vi motsätter oss regeringens föreslagna sänkningar av koldioxidskatten i kraftvärme och värmeverk inom EU ETS och sänkningen av avfallsförbränningsskatten. Den lägre nivån för moms på reparationer ska vara kvar. Ett hyberavdrag enligt den modell som föreslogs i budgetpropositionen 2022 bör införas. Flygskatten dubblas för samtliga avståndskategorier. En antibiotikatt införs på kött för att motverka dagens höga användning av antibiotika. Eftersom den gäller lika för importerat och svenskt kött kommer det att gynna den svenska djurhållningen som har jämförelsevis låga nivåer av antibiotika.

Demokrati och rättspolitik

Åtgärder för att stärka demokratin

Den svenska demokratin är stark och livskraftig, men vi får aldrig ta den för given. Vi vill göra det svårare att genomföra grundlagsändringar och stärka domstolarnas oberoende. Vi får aldrig ge upp arbetet för att fler ska engagera sig i demokratin. Fler unga ska få möjlighet att vara med och påverka, därför bör rösträttsåldern sänkas till 16 år, i ett första steg på prov i svenska kommuner. Ett system med nationella medborgarinitiativ bör också inrättas. Vi är också positiva till flera av förslagen från *Kommittén Demokratin 100 år*, inklusive att inrätta en nationell demokratifunktion och ge länsstyrelserna ett demokratifrämjande uppdrag.

Hot och hat är ett stort hinder för journalister, föreningslivet och enskilda opinionsbildare som undviker att göra sin röst hörd på grund av risken att utsättas. Här behövs ett samlat strategiskt arbete som kombinerar ett stärkt rättsväsende och stöd till det civila samhället med satsningar på medie- och informationskunnighet, insatser mot desinformation samt krav på de globala plattformsföretagen. En ny samlad strategi för ökad motståndskraft mot desinformation och näthat behövs. Handlingsplanen *Till det fria ordets försvar* bör uppdateras och i större utsträckning omfatta civilsamhället.

Medie- och informationskunnighet och mediestöd

I en tid där de flesta människor, inte minst unga, tillbringar mycket tid i den digitala miljön och exponeras för en flod av olika budskap så är förmågan att kritiskt analysera information och källor viktigare än någonsin tidigare. Vi vill att samordningen av medie- och informationskunnighetsfrågor (MIK) mellan samhällets olika sektorer ska förbättras. Som ett naturligt nästa steg anser Miljöpartiet att en nationell strategi för MIK bör tas fram. Ett sådant arbete bör ske i nära samarbete med de aktörer som påverkas mest.

Alla människor, oavsett var i landet de bor, ska ha tillgång till allsidig nyhetsförmedling av hög kvalitet. Vi vill ytterligare stärka förutsättningarna för oberoende, granskande journalistik och fortsätta bygga bort så kallade vita fläckar, områden med svag journalistisk bevakning. Mediestedsutredningen redovisade sitt förslag den 27 juni 2022. Miljöpartiet är positiva till att fokuset i det nya stödet är att det ska finnas nyhetsmedier över hela landet. Vi är dock oroade för att mediemångfalden på nationell nivå riskerar att tappa mark när företag av mindre storlek möter en tuff ekonomisk situation. Det är viktigt att säkerställa ett bra stöd till dessa medier. Vi skjuter därför till ökade medel för att övergången till ett nytt system ska fungera väl.

Värna kulturråden

De utsända kulturråden spelar en viktig roll för såväl diplomatin och det demokratifrämjande arbetet som för Sveriges kulturliv och dess internationalisering. Kulturrådsverksamheten ska värnas och ges en långsiktig finansiering.

Regional samordning av klimat- och energiomställning

För att stärka genomförandet av klimat- och energiomställningen på lokal och regional nivå utökas finansieringen till länsstyrelserna med 100 miljoner kronor.

Språk och kultursatsningar för nationella minoriteter

I Sverige har vi ett urfolk, samerna och ytterligare fyra nationella minoriteter - judar, romer, tornedalingar och sverigefinnar. Det betyder ett särskilt åtagande från samhällets sida att se till att barnen kan lära sig sitt språk i skolan eller att äldre får tala sitt språk när svenskan inte räcker till. Att ha tillgång till sitt språk och sin kultur är en rättighet som ska vara självklar. Vi vill införa nationella minoritetsspråk i skolan, permanenta finansieringen av språkcentrum och övriga förstärkningar av minoritetspolitiken, permanenta de höjda anslagen till romsk inkludering samt öka finansieringen till kultursatsningar. Vi vill också se kunskapshöjande insatser och inrätta informationscentrum om judar, romer, sverigefinnar och tornedalingar.

Stärkta insatser för urfolket samerna

Sametinget har efterfrågat ytterligare resurser för att stärka sin verksamhet, något Miljöpartiet är beredda att tillskjuta i form av ökade förvaltningsanslag och en ökad kulturbudget. Vi vill ge Giron Sámi Teáhter ett nationellt uppdrag. I budgetpropositionen för 2022 gavs 5 miljoner kronor i stöd till det samenediska språksamarbetet Sámi Giellagáldu, ett samarbete som har stor betydelse för bevarandet av de samiska språken. Den satsningen bör nu permanentas. Samerna har rätt till sin kultur och sin historia. Kvarlevor och offergåvor finns i olika samlingar och på museer runt om i landet. Det är orimligt att det samiska folket ska behöva finansiera det staten har tagit ifrån dem under villkor vi aldrig skulle acceptera idag. Våren 2022 riktade riksdagen ett tillkännagivande till regeringen om att den bör utreda förutsättningarna för att ta fram ett sammanhållet regelverk för repatriering. Det är viktigt att detta genomförs och att staten tar ett stort ansvar för att finansiera insatserna.

Värna expansionen i norr

Flera större företagsetableringar och företagsexpansioner pågår och planeras i Norrbottens och Västerbottens län, därför behövs stora insatser för ett hållbart samhällsbyggande göras på kort tid för att möjliggöra denna utveckling. Rådet för hållbara städer har en viktig roll i detta arbete och ett stort fokus behöver finnas på hur berörda kommuner på bästa sätt kan stärkas i sitt arbete med att skapa hållbara och goda livsmiljöer där människor vill leva, bo och arbeta.

Tillfällig guldrusch i en landsdel när en grön industri etableras får inte leda till att de människor som redan bor på platsen inte har råd att flytta eller att det skapas omfattande spekulation i bostäder på en liten ort. Vi vill införa statliga garantier så att tillfälliga bostäder kan tas fram snabbt där utbildning och etablering leder till en dramatisk ökning av bostadsbehov i närheten av gröna industrietableringar. Det räcker inte med bostäder – samhället behöver planera även för platser för idrott, rekreation och kultur. Bra förskola, skola, fritid och natur är värden som gör att människor inte bara tillfälligt jobbar, utan även kan tänka sig att flytta till en ort. Vi vill därför ge Riksgälden i uppdrag att införa statliga boendegarantier, med särskilt fokus på hållbar samhällsbyggnad i norra Sverige, för att stötta människors möjligheter att vara en del i den gröna guldruschen.

Vi vill också att det införs ett startlån för förstagångsköpare. De som idag står längst ifrån bostadsmarknaden och ett tryggt boende är de med lägre inkomster, men det vi bygger mest är bostäder som de med minst egen ekonomisk kraft inte har möjlighet att efterfråga. Vi

behöver se över och stärka finansieringsförutsättningarna även för dem som inte har en tjock plånbok, så att fler kommer in på den köpta bostadsmarknaden.

Agenda 2030

Sverige är på många sätt på god väg att uppnå de mål som uppställs i Agenda 2030. Därför är regeringens avisering om prioriteringar den kommande mandatperioden ett stort bakslag. Regeringens nuvarande prioriteringar i enlighet med de gemensamma samarbetsprojekt som nu ska utgöra inriktningen för Sveriges arbete med Agenda 2030 gör det omöjligt för Sverige att bland annat uppnå miljö- och klimatmålen och kommer leda till ökad polarisering och ökade ekonomiska orättvisor.

Hållbarhetsmålen i Agenda 2030 ska vara vägledande för politiken. Det är mål vi satt upp tillsammans och som vi måste öka ansträngningarna för att nå. Detta gör vi bland annat genom att stärka förutsättningarna för det regionala och lokala hållbarhetsarbetet, stärka samarbetet med kommuner och regioner, civilsamhället och näringslivet. Länsstyrelsens roll måste bli tydligare. Om vi ska lyckas med omställningen måste alla vara delaktiga. Agenda 2030 ska inte bara uppfyllas i Sverige, utan i hela världen. Därför är det viktigt att behålla och utveckla den feministiska utrikes- och utvecklingspolitiken samt att fortsätta leva upp till våra åtaganden internationellt inom FN och andra multilaterala forum.

Vidta rätt åtgärder för att komma åt brottsligheten

Miljöpartiet motsätter sig att medel anslås till Skatteverket för att genomföra en folkräkning såsom föreslagits av regeringen. Staten behöver göra mer för att komma till rätta med gängkriminalitet. Dödsskjutningarna som plågar Sverige måste upphöra. Tyvärr är de bara toppen av ett isberg, där arbetslivskriminalitet, utnyttjande av människor och en bristande socialpolitik är underliggande faktorer som skapat den situation vi befinner oss i idag.

Miljöpartiet har gått fram med ett stort antal förslag för att minska brottsligheten och öka integrationen. Det är av vikt att politiken är förankrad i forskning och har en belagd effekt. Om denna princip inte följs riskerar staten att förlora både tid och ansträngning på åtgärder som inte kommer att förbättra situationen.

Miljöpartiet anser att det finns ett flertal åtgärder som bättre lever upp till kraven på att vara motiverade utifrån vad forskningen om brottslighet säger och därför ska prioriteras när statliga medel anslås. Vi motsätter oss att medel anslås till Skatteverket för att genomföra en folkräkning såsom föreslagits av regeringen.

Även om det totalt är färre som utsätts för brott, så har den grova brottsligheten i Sverige blivit mer synlig och påtaglig, inte minst den organiserade brottsligheten och det grova våldet. Vi vill angripa kriminaliteten från två håll. Tryggheten ska öka, brottsbekämpningen skärpas och kriminella ställas till svars för sina brott. Samtidigt ska vi strypa gängens återväxt genom att satsa på förebyggande arbete där hela samhället involveras.

Våldet mot kvinnor tar sig många uttryck. Samhället måste kraftsamla och motverka dem alla, oavsett om det rör sig om hedersrelaterat våld och förtryck eller våld i nära relationer. Vi måste prioritera barn som utsätts för våld eller som tvingas bevittna våld mot en anhörig. Vi måste också motverka hot, trakasserier och våld med hatiska motiv.

Samverkan för att ta fram åtgärder mot organiserad brottslighet

Miljöpartiet vill tillsätta en kommitté med företrädare från bland annat myndigheter, kommuner, högskolor och civila sektorn som ska göra en analys av den organiserade brottslighetens framväxt och lägga fram konkreta politiska förslag som har stöd i forskning och beprövad erfarenhet.

Rätt polis på rätt plats

Polisens kompetens ska användas på ett förnuftigt sätt. Uppgifter som kan utföras av civila handläggare ska inte belasta polisutbildad personal. Vi ser att det behövs mer pengar för att anställa administrativ personal inom polisen. Vi vill därför göra en riktad satsning på detta så länge behovet finns. Det frigör resurser så att områdespoliser kan ingripa mot brott och ordningsstörningar samt skapa relationer och dialog med medborgare. Till det omfördelar vi 500 miljoner kronor inom polismyndighetens anslag.

En sådan satsning ger även bättre förutsättningar för att bygga upp särskild kompetens och inriktning, till exempel hatbrottsutredare och specialister som driver myndighetens utvecklingsarbete mot hatbrott i samspel med organisationer som företräder de särskilt utsatta grupperna.

Införande av visitationszoner är inte ett bra sätt att bekämpa gängens våld. Polisen kan redan visitera alla man behöver. Det riskerar istället att underminera polisens förebyggande arbete och ställa polisen mot hela det hederliga lokalsamhället.

Slå mot pengarna

Miljöpartiet vill strypa finansieringen av de kriminella gängen genom att stärka myndighetssamverkan så att myndigheterna kan slå till mot den organiserade brottslighetens företag från flera håll - mot svartklubbar och gästarbetarbostäder utan bygglov, mot restauranger som missköter hygien, mot skattebrott och mot varenda spelautomat som saknar tillstånd. Det ska vara dyrt, jobbigt och svårt att vara kriminell.

Insatser för barn i riskzonen för kriminalitet

Kriminalitet stoppas bäst långt innan någon kommit i närheten av att begå brott.

En samhällsekonomiskt effektiv åtgärd för att komma tillrätta med kriminalitet är sociala insatser för barn som befinner sig i riskzonen. Det finns framgångsrika satsningar såväl i Sverige som utomlands som vi behöver sprida och utveckla, där staten ska vara med och delfinansiera.

Tidiga insatser för föräldrar

Alla barn har rätt till en trygg uppväxt- och hemmiljö. Det behövs ökad samverkan mellan förskola, barnvårdscentraler (BVC) och socialtjänst för att tidigt upptäcka behov och sätta in insatser. Vi vill sprida och utöka den så kallade Rinkebymodellen, där socialtjänsten tillsammans med en barnmorska från BVC gör ett antal hembesök hos förstagångsföräldrar. Det behövs fler hembesök som görs under en längre period. Programmet bör dessutom inkludera förskolepersonal och vårdpersonal.

Förstärk kommunernas brottsförebyggande ansvar

Kommunerna behöver förstärka sitt brottsförebyggande arbete. Ansvaret bör regleras i lag.

Samtidigt behöver kommunerna ökade resurser för att arbeta uppsökande för att förebygga brott. Vi behöver skapa lokala samarbeten under ledning av kommunen, där bland andra kommunens socialtjänst, skola, polis, civilsamhälle, fritidsverksamhet ingår.

Reformera den slutna ungdomsvården

Det behövs ett brett omtag för att reformera den slutna ungdomsvården och förhindra återfall i brott. Vi måste stärka kvaliteten inom ungdomsvården för att nå bättre behandlingsresultat. Därför stärker vi finansieringen av kriminalvården med 120 miljoner kronor. En del unga som begått mycket allvarliga brott behöver också längre tid i kriminalvården för att kunna rehabiliteras. Vi vill därför förlänga den maximala tiden en ung person kan vara på SiS-hem (Statens institutionsstyrelsens särskilda ungdomshem). Det behövs också en bättre utslussning när straffet är avtjänat.

Mer stöd till brottsoffer

Den som har utsatts för brott ska möta kompetenta myndigheter och ha en rak väg till brottsskadeersättning. Miljöpartiet vill se över systemet för ersättning och stöd till brottsoffer för att stärka offrets ställning. Detta gäller inte minst unga och de som utsatts för våld i nära relation, sexualbrott och hedersbrott. Vi vill också att staten ska ta ett större ansvar för att driva in skadestånd och brottsskadeersättning, så att brottsoffret kan fokusera på sin rehabilitering.

Ny nationell stödlinje för anhöriga till gängkriminella

Idag finns verksamheter i vissa kommuner som riktar sig mot anhöriga till personer som begår brott eller är i riskzonen för att hamna i gängkriminalitet. Dock finns det ingen nationell stödlinje som riktar sig särskilt till anhöriga. Det tycker vi behövs, för att erbjuda ett likvärdigt stöd över hela landet. Stödlinjen bör ha personal som kan flera språk och möjligheter att ge psykologiskt och praktiskt stöd av olika slag.

Utvecklings- och utrikespolitik

Sverige ska stå fast vid sina internationella åtaganden

Sverige ska vara en internationell röst för demokrati, fred och mänskliga rättigheter. Nu är inte tiden för att backa från våra internationella åtaganden – tvärtom. Regeringens politik är ett bakslag för den svenska utrikes- och utvecklingspolitiken och ett tydligt avsteg från de värden som framhölls då Sverige drev en feministisk utrikespolitik. Samarbete är avgörande i en svår tid med svåra utmaningar. Därför vill vi att Sveriges avgifter till internationella organisationer ska förbli på den nivå som vi sett de senaste åren.

Vapenexport och ISP:s granskning

Sverige ska bidra till militär nedrustning i världen. Dagens möjligheter till undantag för sådan export måste avskaffas eller begränsas mycket kraftigt. ISP kommer behöva mer resurser för att hantera den ökade mängd ärenden som kan bli följden av Sveriges medlemskap i Nato. Det är av yttersta vikt att ISP kan fortsätta göra en noggrann prövning av bland annat demokratikriteriet, särskilt nu när Sveriges internationella åtaganden öppnar upp för export till länder som tidigare inte varit aktuella. Den svenska vapentillverkningen och vapenexporten får inte urholka arbetet för fred, demokratisering och mänskliga rättigheter.

Nedrustningsfrågor

Svensk forskning om nedrustning och icke-spridning av vapen i det nya säkerhetspolitiska läget måste öka. Ryssland hotar att använda kärnvapen mot Ukraina och de senaste åren har vi sett hur kemiska vapen använts i krigföring i bland annat Syrien. I och med ett svenskt Natomedlemskap förväntas regeringen ställa sig bakom Natos kärnvapenpolitik. För att väga upp dessa nya hot om användning av kemiska eller nukleära vapen och i ljuset av en eventuellt ny kärnvapenlinje, är det nödvändigt att forskning om nedrustning och ickespridning stärks kraftigt. Vi vill därför se ökade anslag till Utrikespolitiska institutet, Alva Myrdal-centrum för kärnvapenedrustning, FOI:s CBRN-verksamhet och andra projekt, både i Sverige och utomlands som genomförs på området, särskilt inom kärnvapen, nedrustningspolitik generellt samt uppföljning kring följdleveranser och användning av artificiell intelligens i vapensystem.

Höjda anslag till försvaret

Försvarsmakten har angett att de kan nå 2 procent av BNP i försvarsutgifter senast 2028 och Miljöpartiet ser ingen anledning att ifrågasätta det. Alla delar behövs för ett starkare försvar och det som är viktigast nu är att fokusera på uthållighet över tid och att vår försvarsförmåga generellt höjs. De anslag som nu riktas till det militära försvaret är nödvändiga för att alla försvarsgrenar ska kunna förstärkas. Det är viktigt att vi har balans i totalförsvaret som mål, alltså att upprustning av det civila försvaret nu också blir prioriterat på ett annat sätt än det varit under alltför lång tid. Till skillnad från regeringens förslag, vill Miljöpartiet se en större satsning på det civila försvaret och krisberedskapen.

Ett stärkt civilförsvaret

Ett väl fungerande militärt försvar är helt avhängigt ett väl fungerande civilt försvar och därför behöver det tillföras både mer medel och mer personal till det civila försvaret. Ett starkt civilförsvaret ökar motståndskraften och möjligheten att stötta det militära försvaret. Vi vill satsa mer på att bygga upp en stark motståndskraft mot väpnade angrepp såväl som mot pandemier och effekterna av klimatförändringar och naturkatastrofer. Vi vill också stärka kustbevakningen, bland annat för att kunna genomföra en effektiv miljöbevakning vid händelser som liknar attentatet mot Nord Streams gasledning.

För att förstärka det civila försvaret vill vi införa en civil tjänstgöringsplikt som kompletterar den militära värnplikten. Det är en civil värnplikt som är inriktad på stärka samhället i händelse av en kris, vilket kan gälla allt från skogsbränder och större olyckor till att förstärka vården under en pandemi.

Krisberedskap

I en föränderlig värld behöver samhället ha beredskap för en rad olika händelser. Vi vet inte när eller var effekterna av klimatförändringarna slår till, eller om naturkatastrofer eller pandemier inträffar, men vi behöver vara beredda att möta dem när så sker. Under en längre tid har beredskapen i Sverige monterats ned till förmån för slimmade just-in time-leveranser och snabb lageromsättning och konsekvenserna blev förödande när det nya coronaviruset nådde Sverige. Det vi vill ska stå starkt i en kris måste byggas starkt i vardagen.

Vi behöver ha en beredskap för katastrofer i klimatförändringarnas spår, pandemier och andra tänkbara händelser, samt en organisering som klarar oväntade händelser. Lagerhållning av kritiska varor som till exempel sjukvårdsmateriel måste byggas upp igen. För att kunna hålla tillräckligt flexibla och omfattande lager behöver ansvaret för lagerhållningen ligga på nationell nivå och näringslivet behöver involveras. Beredskapsavgifterna behöver öka så att resurser kan avsättas för att göra internet robustare genom offentlig och privat samverkan mellan bredbandsleverantörerna och Post- och telestyrelsen.

En feministisk utvecklingspolitik

Målet för svenskt internationellt utvecklingssamarbete är att förbättra förutsättningarna för människor i fattigdom och förtryck. De globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030 och Parisavtalet ska ge politiken vägledning och innehåll. Det är mål vi satt upp tillsammans och som vi måste öka ansträngningarna för att nå. Detta gör vi bland annat genom att fortsätta leva upp till våra åtaganden inom FN och andra multilaterala forum.

De senaste decennierna har allt fler människor lyfts ur extrem fattigdom, människors hälsa har förbättrats och fler barn har fått tillgång till utbildning. Coronapandemins konsekvenser för världen riskerar att backa denna utveckling flera decennier i många länder.

Världen behöver nu gemensamt hitta vägar till utveckling mot en värld som är mer jämlik, jämställd och hållbar. För detta behöver Sverige gå i spetsen och föra en feministisk utrikes- och utvecklingspolitik som prioriterar jämlikhet och jämställdhet. Miljöpartiet motsätter sig

regeringens inriktning att göra biståndspolitik till ett verktyg för att motverka irreguljär migration. Detta är kontraproduktivt och ett svek mot den internationella solidariteten.

Den inriktning som regeringen aviserat om handel som medel för ökat välstånd och minskad fattigdom får inte användas för att villkora biståndet med återköp från svenska företag eller att svenska företag ska få verka i vissa länder.

Höj biståndsramen till 1,25 procent av BNI

De senaste årens kriser har varit allra tuffast för redan fattiga länder och det är deras invånare som drabbats hårdast av klimatkrisen, pandemin, kriget i Ukraina och de ökade råvarupriserna. Mer stöd behövs på flera fronter. Det är vår övertygelse att Sverige klarar av att möta kriserna i vårt närområde, bland annat genom vårt stöd till Ukraina, samtidigt som vi fortsätter att ha en generös biståndsnivå globalt. Notan för stödja Ukraina ska inte skickas till världens fattigaste, vilket regeringens agerande kommer resultera i. Vi vill istället ha en biståndsbudget där målet är 1,25 procent av BNI, som fasas in över fem år och permanentas från år 2027.

Avräkningarna från biståndet ska minimeras

Miljöpartiet motsätter sig ett urholkat bistånd där kostnader för att ta emot flyktingar i Sverige tas från biståndet och vill att avräkningarna ska minimeras. Biståndet ska gå till att bekämpa fattigdom, inte till administrativa kostnader eller militära insatser. Under våren 2022 var avräkningarna så höga att Sveriges kommuner riskerade att bli den största mottagaren av svenskt bistånd.

Klimatbistånd

Klimatet, miljöförstörelsen, artutrotningen, pandemier, krig och konflikter – vår tids stora utmaningar är ofta globala och gränsöverskridande och kräver gemensamma ansträngningar för att stoppas. Genom klimatbiståndet stöttar vi utvecklingsländer i deras utveckling och deras genomförande av Parisavtalet. Medan vi och övriga västländer byggt vårt välstånd på fossil grund kan inte de växande ekonomierna upprepa de misstagen. Klimatbiståndet måste öka både i kvantitet och kvalitet. Storskalig finansiering för klimatåtgärder krävs för investeringar i både minskade utsläpp och mer klimatanpassade samhällen i den fattiga delen av världen. Vi behöver stödja utvecklingen av hållbara livsmedelssystem som kan stå emot klimatförändringarna. Klimat- och miljöinvesteringar, i Sverige liksom i världen, krävs snabbt nu om vi ska ha en chans att klara klimatmålen. Därför vill vi lånefinansiera 100 miljarder per år i tio år. I det finansierar vi också det rena klimatbiståndet på cirka 1,5 miljarder, liksom Sveriges bidrag till fonden för "Loss and Damage" på 200 miljoner.

Rysslands invasionskrig mot Ukraina har även globala konsekvenser. Vi ser hur bränslepriser och matpriser stiger. Ryssland och Ukraina är världens största exportörer av vete och vi riskerar nu en global svältkatastrof. De länder som drabbas är ofta de som redan är hårt ansatta av konflikter, fattigdom och klimatförändringar. Redan syns protester i länder som Jemen och Sudan där människor som är på gränsen till svält nu drabbas av ännu högre matpriser. Tyvärr ser vi att klyftorna i världen bara ökar när ekonomin tar fart igen. Vi behöver öka det humanitära biståndet för att lindra de värsta effekterna av dessa klyftor,

samtidigt som ett ökat fokus på sänkta utsläpp och klimatanpassning hjälper oss att höja krisberedskapen globalt.

Demokrati och mänskliga rättigheter

Utöver att världens välståndsutveckling nu stannat av så är demokratin i världen satt under stark press. En stor del av världens människor lever idag i länder där demokratin är på tillbakagång. Journalister, politiker och människor som försvarar miljö och mänskliga rättigheter trakasseras, förföljs och mördas. Hets och hat förgiftar samhällsdebatten. Polariseringen ökar. Demokratiska processer undergrävs och de ekonomiska klyftorna ökar. Mänskliga rättigheter, jämställdhet och inte minst sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) begränsas allt mer. Samtidigt ser vi hur människor världen över, ofta med kvinnor och unga i främsta ledet, samlas på gatorna och organiserar sig kring gemensamma krav på mer inkludering, mänskliga rättigheter och att hejda klimatförändringarna. De kräver ansvar från ledare, minskad korruption och mer demokrati.

Nordiska Afrikainstitutet

Nordiska Afrikainstitutet är ett centrum för samhällsvetenskaplig forskning om Afrika som också har i uppgift att stärka samarbetet mellan afrikanska och nordiska forskare. Både kunskap och samarbete i världen måste stärkas, inte minskas. Därför gör vi inga besparingar på Nordiska Afrikainstitutet.

Folke Bernadotteakademin

Folke Bernadotteakademin är den svenska myndigheten för fred, säkerhet och utveckling. Utan fred, ingen utveckling. Sverige har unik kompetens som behövs i världens konflikter och Sveriges röst i världen förknippas sedan länge med ett starkt arbete för att förhandla och uppnå fred. Vi vill inte dra ned på det fredsarbete vår myndighet gör i världen, utan skjuter till 18 miljoner kronor för att undvika besparingar på fredsarbetet.

Migration, jämställdhet och arbetsmarknad

Aldrig förr har så många människor varit på flykt i världen som nu. Miljöpartiets vision är en värld där alla människor har en möjlighet att flytta, men ingen tvingas fly. Där är vi inte i dag. Krig och konflikter ökar när kampen om de otillräckliga resurserna hårdnar.

Klimatförändringarna skapar nya orsaker till att människor måste fly. Rätten att söka asyl är en mänsklig rättighet och måste försvaras.

Miljöpartiet är ett feministiskt parti. Det innebär att vi med politiska verktyg vill verka för jämställdhet och motverka den rådande könsmaktsordningen, där män har mer makt än kvinnor. För Miljöpartiet är jämställdhet i grunden en fråga om frihet. Människors möjligheter att leva sina liv ska inte påverkas negativt eller begränsas av kön eller könsidentitet. Alla ska ha frihet att vara den de är utan att hindras av stereotypa normer och attityder.

Höj dagersättningen för asylsökande

Miljöpartiet vill höja dagersättningen för asylsökande. Dagersättningen har inte höjts sedan 1994, samtidigt som hyrorna och priserna på varor har stigit. Dagens ersättning, 71 kronor per dag för en ensamstående vuxen, är orimligt låg. Asylsökande måste ha möjlighet att leva ett drägligt liv under tiden de väntar på beslut.

Korta ned handläggningstiderna

Handläggningstiderna på Migrationsverket har länge kritiserats för att vara för långa. Som exempel är handläggningstiden i genomsnitt 8,6 månader för asylärenden i första instans – därutöver kommer domstolarnas handläggningstider. Riksrevisionen har konstaterat att hanteringen av asylmål på migrationsdomstolarna har effektivitetsbrister. Miljöpartiet noterar med oro att tre av fyra migrationsdomstolar aldrig har varit i närheten av att nå regeringens mål på att avgöra 90 procent av asylmålen inom fyra månader. Dessutom är skillnaderna mellan landets fyra migrationsdomstolar anmärkningsvärda. Utöver ökade ekonomiska kostnader kan för långa handläggningstider leda till psykiskt lidande och brister i rättssäkerheten. Det finns därför starka skäl för att öka anslagen till Migrationsverket och migrationsdomstolarna för att korta handläggningstiderna.

Särskilda jämställdhetsåtgärder

Ungefär samtidigt som Miljöpartiet bildades startade också de första kvinnojourerna sin verksamhet. Under de decennier som gått har kvinnojourerna mött och stöttat hundratusentals våldsutsatta kvinnor och barn och kunskapen om våldets dynamik och orsaker har fördjupats. Under lång tid fick kvinnojourernas ideella krafter bära hela ansvaret för de våldsutsatta kvinnornas situation medan samhället såg åt ett annat håll.

Idag finns, tack vare det arbete som gjorts av jourerna, en annan kunskap om våldet och kvinnornas situation. Miljöpartiet vill utveckla lagstiftningen för att ge bättre skydd för kvinnor som utsätts för våld, även det så kallade eftervåldets alla dimensioner, men vi ser också att kvinnojourernas arbete är helt centralt för den samhällsförändring som krävs för att bryta med våldet. I budgeten för 2022 permanentades för första gången statsbidragen till kvinno- och tjejjourerna i anslaget för särskilda jämställdhetsåtgärder och anslagen ökade. Samtidigt ser vi hur våldet ökar och i många fall blir grövre, senast visades det i Roks stora

enkätundersökning Kvinnors trygghet. Både den öppna verksamheten och de skyddade boenden som drivs med jourernas kompetens behövs. Jourerna behöver mer stöd.

Flera civilsamhällesorganisationer gör ett oerhört viktigt arbete med att stötta barn i sina relationer och för att motarbeta till exempel psykiskt, fysiskt, sexuellt eller digitalt våld. Organisationernas stödlinjer erbjuder ett bra stöd. Därför vill Miljöpartiet göra en särskild satsning för att stärka finansieringen till dessa stödverksamheter för barn och unga, både för att de ska kunna fortsätta och för att de ska kunna skala upp sin verksamhet.

Åtgärder mot segregation

Regeringens angreppssätt är på många sätt kontraproduktivt. Att lägga ned Delmos, delegationen mot segregation, är ett exempel. De hade ett viktigt pågående arbete med att främja samverkan och att bygga och sprida kunskap så att insatserna mot segregation får bättre effekt. Deras långsiktiga mål var att förbättra situationen i socioekonomiskt utsatta områden och motverka strukturella orsaker till segregation.

När regeringen nu lagt ned Delmos behöver arbetet fångas upp, antingen genom en ny myndighet eller på annat sätt, så att man kan ta vidare den upparbetade kunskapen och även den utvecklade barometer man tagit fram som instrument. Vi behöver i Sverige se till att arbeta strukturellt i hög grad, för att främja bra processer och lita till människors förmåga om de ges bra förutsättningar.

Vi välkomnar att regeringen gör satsningar på kvinnors organisering, men vill att området insatser för kvinnor och tjejer som är utsatta för våld ska stärkas ytterligare.

Ge dem som flytt från Ukraina möjligheter till ett bra liv i Sverige

Miljöpartiet vill att de människor från Ukraina som omfattas av massflyktsdirektivet och har fått tillfälligt uppehållstillstånd ska omfattas av samma regler som asylsökande som beviljas uppehållstillstånd. De ska ha rätt till boende i en kommun och till etableringsinsatser såsom etableringsersättning, svenskundervisning och hjälp med att hitta arbete och utbildning. De ska också ha samma rätt till vård.

Förläng och individanpassa etableringsprogrammet

Miljöpartiet anser att etableringsprocessen i högre utsträckning måste anpassas till individens förmågor och behov. Asylsökande är ingen homogen grupp, utan kommer med olika förutsättningar och erfarenheter. Staten behöver ta ett större ansvar för etableringsprocessen och göra den mer individanpassad. Den som kan arbeta ska redan dag ett erbjudas ett snabbspår till ett yrke i linje med sin förmåga. Den som däremot är i behov av vård eller av andra skäl har en lång väg till yrkeslivet måste erbjudas en sammanhållen och anpassad etableringsprocess. Därför vill vi att etableringsprogrammet, liksom statens ekonomiska ansvar, ska kunna omfatta fyra år. På så sätt ökar möjligheterna till etablering för alla grupper. I detta syfte avsätts ytterligare 220 miljoner kronor per år.

Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.

Det är bra att regeringen aviserar att man vill fortsätta åtgärderna för att förstärka arbetet med hbtqi-personers rättigheter. De tidsbegränsade medlen som annars skulle tagit slut kan nu fortsätta ges i två år till. Miljöpartiet anser att det är angeläget att ta höjd för åtgärder mot

diskriminering och rasism även för 2024 och 2025 till samma nivå som anslaget har i dagsläget. Funkofobi, afrofofi, islamofobi och antiziganism är exempel på områden som behöver åtgärder. Vi vill därför anslå ett tillägg på 10 miljoner år 2024 och 20 miljoner kronor år 2025.

Bibehåll antalet kvotflyktingar

UNHCR vädjade den 13 oktober 2022 till länderna i EU om att uppfylla målet om vidarebosättning för 40 000 kvotflyktingar. Över tid har antalet länder i EU som tar emot kvotflyktingar minskat. EU-länderna hade lovat att ta emot drygt 23 000 kvotflyktingar under 2022, men i slutet av augusti hade bara 7 800 fått en fristad i Europa, enligt UNHCR. Samtidigt har antalet flyktingar i världen ökat. Sverige ska fortsätta vara en humanitär stormakt och en förebild för global solidaritet. Regeringen vill minska antalet kvotflyktingar från 5000 per år till 900 per år, något vi beklagar djupt.

En ändamålsenlig arbetsmarknadspolitik

Vi välkomnar att regeringen valt att låta de förbättrade reglerna för arbetslöshetsförsäkringen som gällt under pandemin fortsätta gälla. Däremot är vi bekymrade för en hel del annat i budgeten. Vad gäller arbetsmarknadsinsatser stramas arbetsförmedlingens anslag åt, liksom arbetsmarknadsprogrammen. En satsning görs på praktikplatser. Tanken tycks vara att bara man kommer snabbt ut i något löser resten sig självt, men insatser som är personalintensiva för personer som står långt ifrån arbetsmarknaden är väldigt angeläget.

Arbetsmarknadspolitiken kräver långsiktighet och projekt som visat bra effekt behöver få fortsätta. I den nya omstöpning Arbetsförmedlingen går igenom krävs att fokus är på långsiktigt verksamma insatser för dem som är i behov av dem. Miljöpartiet vill särskilt lyfta behovet av fler jobb och insatser för utrikesfödda kvinnor.

Funktionshinderrörelsen är också oroad för att hjälp och stöd har skurits ned. Arbetsförmedlingen och de arbetsmarknadspolitiska programmen ska vara till för dem som har behov och måste vara utformade därefter.

Mer resurser till långtidsarbetslösa

För långtidsarbetslösa är tillgången till personalinsatser verkligt viktigt, inte minst för utlandsfödda som står långt ifrån arbetsmarknaden. Detta bör vara huvudsyftet med arbetsmarknadspolitiken. Kritik har lyfts, inte minst från Arbetsförmedlingens tidigare analyschef Annika Sundén som pekar på att digitala satsningar tar en stor del av resurserna och inte nödvändigtvis kommer de grupper som mest är i behov av insatser till del.

Hon har också pekat på att en viktig utvärderad insats med gott resultat för långtidsarbetslösa kvinnor som står långt ifrån arbetsmarknaden inte har fortsatt drivas på grund av att man ansett det alltför personalintensivt. Detta trots att det är en mycket stor skillnad i resultat mellan denna metod och andra. Vi anser att en utredning behövs av Arbetsförmedlingens internkostnader och hur medelsbehovet ser ut för att kunna ge den personaltäta insats som krävs för att effektivt arbeta med långtidsarbetslösa, baserat på den kunskap som finns. Dessutom måste uppdraget kopplat till långtidsarbetslösa göras tydligt.

Vi anser inte att anslaget i nuläget bör sänkas, som regeringen föreslår. Anslaget bör ligga på 8 miljarder kronor. Vi avsätter därför i förhållande till regeringens förslag 409 miljoner för 2023, 812 miljoner för 2024 och 714 miljoner för 2025.

Fel effektiviseringar av arbetsmarknadspolitiska program

Regeringen tycker att det finns utrymme för effektiviseringar av arbetsmarknadspolitiken. De vill säga sig vilja prioritera kostnadseffektiva insatser som är "arbetsplatsnära" och skär därmed ner anslaget med 1,5 miljard kronor. Miljöpartiet tycker att det är ett feltänkande. Det finns stor oro för att de mer personalintensiva insatserna för personer som står långt i från arbetsmarknaden ska minska och även för försämrat stöd till personer med funktionsnedsättning. Vi säger därför nej till de neddragningar regeringen gör för arbetsmarknadspolitiska program och insatser.

Utökning av riktade arbetsmarknadsutbildningar

Riktade arbetsmarknadsutbildningar har en viktig potential och bör utökas. Detta är viktigt inte minst ur ett jämställdhetsperspektiv och för kvinnor som står långt ifrån arbetsmarknaden och för att få beständig förändring. Tidigare nivå har skurits ned när Moderaternas och Kristdemokraternas budgetförslag gick igenom förra året.

Vi vill satsa på korta yrkesutbildningar i kombination med språkstudier, särskilt riktade mot kvinnor och bristyrken. En intern utredning av behovet av utbildningar behöver göras på Arbetsförmedlingen och jämställdhetsperspektivet behöver bli starkare än i dag. Vi avsätter tillsvi vidare 200 miljoner ytterligare för det.

Ny satsning på lokala jobbspår och evidensbaserade modeller

För att bidra till insatser som leder till jobb vill Miljöpartiet se en satsning på och utveckling av lokala jobbspår för vuxna enligt motsvarande modell som fungerar mycket väl för unga, där arbetsgivare, arbetsförmedling och kommuner jobbar tillsammans. Vi anser även att medel behövs för att kunna erbjuda evidensbaserade modeller som prövats med goda resultat. Vi avsätter 700 miljoner kronor från och med år 2023.

Utredning för nyorientering av Samhalls uppdrag

Vi anser att Samhalls kommersiella uppdrag står i strid mot det sociala uppdraget. Konsekvenser av detta dubbla syfte har lyfts i olika sammanhang, individer har kommit i kläm och många frågor har ställts på sin spets. Miljöpartiet menar att uppdragets syften behöver separeras. Samtidigt bör det ses över huruvida de medel som Samhall i dagsläget uppbär kan komma målgruppen till del på ett bättre sett ur individens perspektiv. En utredning bör se över hur Samhall bättre kan tillfredsställa behoven hos målgruppen.

Medlingsinstitutet har ett pågående uppdrag från regeringen att göra jämställdhetsanalyser av löneinkomster och andra inkomster som påverkar individers disponibla inkomster över livet. Det är bra och välkommet. Vi vill också att det i Medlingsinstituetts uppdrag tydligare bör ingå att verka för jämställda löner.

Sjukvård, välfärd och stöd till kommuner och regioner

Hälso- och sjukvård är ett viktigt område som berör alla. Mycket av den ohälsa vi ser i dag kan förebyggas genom hur vi utformar vårt samhälle och folkhälsoperspektivet i insatser på olika nivåer. Men hur statsbudgeten läggs har också stor betydelse även om huvudmannaskap för de flesta insatser är på regional och kommunal nivå. Det finns partier som ser det som en lösning att staten ska ta över ansvaret för hela hälso- och sjukvården. Det anser vi inte är någon bra lösning. Det är heller inte en gigantisk omorganisation som hälso- och sjukvården behöver.

Vården och omsorgen behöver istället fortsatt kunna utvecklas utifrån de behov som finns i olika delar av Sverige och det statliga stödet behöver utökas. Den absolut viktigaste frågan för hälso- och sjukvården är personalens arbetsmiljö. För att fler ska söka sig till yrket och vilja stanna och för att få arbetsmiljön att bli stabilt bättre vill Miljöpartiet göra en permanent statligt finansierad satsning för fler anställda och högre löner. Arbetsmiljöproblemen i vården och omsorgen är stressrelaterade på grund av för hårt tryck och för få medarbetare och just nu pågår en ond cirkel som behöver brytas kraftfullt och långsiktigt. Frågan om brist på vårdplatser hänger också samman med detta. Utanvårdpersonal, kan inga vårdavdelningar vara öppna.

Vi är också klart skeptiska till prestationsbaserade medel vad gäller vårdplatser, den analysen är förenklad och riskerar bara leda till ännu mer stress hos personalen. De satsningar som regeringen föreslår är ofta relativt små och görs på olika områden där det hade varit bättre att regioner och kommuner själva hade fått arbeta utifrån egna prioriteringar. För oss är det viktigt att öka de generella statsbidragen till kommuner och regioner.

Vi vill fördubbla den återhämtningsbonus som Miljöpartiet infört, höja nivån på assistansersättningen och öka resurserna till tandvården. Den könsbekräftande vården behöver stärkas och bli mer jämlik och två ytterligare nationella kvalitetsregister bör inrättas. Samers hälsa och så kallade "skuggsyskons" behov av egna insatser behöver också mer resurser. Ingen som behöver sjukvård efter sexuella övergrepp ska behöva betala för den.

Det finns en oro hos många i Sverige just nu, inte minst hos vårdpersonal, att de som behöver tolkar i vården inte kan vara säkra på att få det framöver, att personal ska behöva överväga att ange personer som söker deras hjälp och att den etik i vården som grundar sig på alla människors lika värde kan vara ifrågasatt. Vi ser allt detta som högst oroande och hoppas att regeringen tänker om.

Kvalitetsregister i vården för könsdysfori och vissa SRHR-frågor

Nationella kvalitetsregister finns för olika delar av vården och modellen finansieras enligt en överenskommelse mellan staten och Sveriges kommuner och regioner (SKR). I dagsläget saknar Könsdysforiregistret medel trots att Socialstyrelsen poängterat vikten av uppföljning av den vård som ges. Vi vill därför avsätta medel till Socialstyrelsen att i samverkan med SKR säkerställa att könsdysforiregistret ska kunna fungera. Vi vill också ge ett uppdrag till Socialstyrelsen om att följa upp tillämpningen av kunskapsstöden på området, säkerställa att omorganiseringen av vården till nationell högspecialiserad vård verkställs, samt att Forte ges

anslag för att kunna utlysa anslag till forskning på området.

Vi anser även att Socialstyrelsen bör få i uppdrag att verka för att ett nytt nationellt kvalitetsregister för endometriosis inrättas. Likaså finns behov av ett kvalitetsregister för abortvård. Det är angeläget inte minst eftersom abortvården väntas förändras radikalt framöver och säkerhet och uppföljning blir högst angeläget. I samband med detta vill vi även att regelverket förändras för vilka professioner som kan ge information till registren samt vilken typ av data det handlar om. I det syftet bör aktuell lagstiftning ses över. För utvecklingen och inrättandet av dessa tre kvalitetsregister vill vi öka anslaget till Socialstyrelsen med 10 miljoner kronor per år.

Nytt kompetenscentrum om intellektuell funktionsnedsättning och autism

Flera funktionsrättsorganisationer såsom FUB, Svenska Downföreningen och Autism Sverige har lyft det stora behovet av utbildningsinsatser på LSS-personal, bland annat på boenden. Socialstyrelsen har utrett frågan och nyligen kommit med förslag som mottagits med stor glädje från funktionsrättsrörelsen. Förslaget är att inrätta ett kompetenscentrum, antingen på Socialstyrelsen eller fristående, för att höja kompetensen om autism och intellektuell funktionsnedsättning. Det är ett angeläget bidrag för att lösa de problem vi i dagsläget ser bland annat på många boenden. Regeringen har inte avsatt medel för centret, men vi anser att det behövs för att ta ett viktigt steg framåt på området. Regeringen bör ta ställning till huruvida ett fristående center eller ett center på socialstyrelsen är att föredra och bör överväga frågan tillsammans med de funktionsrättsorganisationer som närmast berörs. Vi avsätter medel som täcker endera av alternativen. 8,4 miljoner avsätts för 2023 och 11,6 miljoner år för 2024.

Tandvård som en del av högkostnadsskyddet

Regeringen skriver i budgeten att man avser att under mandatperioden se över tandvårdens högkostnadsskydd för att det mer ska efterlikna det högkostnadsskydd som finns i övrig vård. Äldre personer med sämst munhälsa ska prioriteras.

Vi anser att det i och för sig är bra att regeringen klargör att man vill göra något åt de höga kostnadsnivåerna som drabbar enskilda och att man lyfter frågan om högkostnadsskydd. Miljöpartiet vill dock gå ett steg längre för att på allvar jämställa tandvård med vård i övrigt för alla i Sverige. Vår målsättning är därför att tandvården ska ingå i samma högkostnadsskydd som vården i övrigt, vi ska inte ha två separata system. Det här är en fråga vi drivit länge. Miljöpartiet vill därför att regeringen inleder ett arbete för att stegvis gå i denna riktning, parallellt med att man ändrar ambitionen med utredningen till att ha målsättningen om ett och samma högkostnadsskydd. För att ta ett första steg mot att lyfta över tandvård till högkostnadsskyddet avsätter vi 1,5 miljarder kronor för 2023, 3 miljarder för år 2024, 5 miljarder för år 2025 och 7 miljarder för 2026.

Kostnadsfria preventivmedel för alla upp till 26 år

Det ser olika ut i landet huruvida regioner erbjuder kostnadsfria preventivmedel eller inte. För unga är det högst angeläget att enkelt och självklart kunna ha säkert sex och att inte kostnaden ska stå i vägen. Vi vill därför införa ett system där staten fullt ut subventionerar preventivmedel. För syftet avsätts 100 miljoner årligen.

Utöka återhämtningsbonusen

Sedan 2021 finns den så kallade återhämtningsbonusen, den satsning som Miljöpartiet drivit igenom och som är medel hos Socialstyrelsen som finns att söka för arbetsgrupper inom vården och äldreomsorgen som vill pröva att utveckla nya arbetssätt för förbättrad arbetsmiljö. Det kan inkludera arbetstidsmodeller. Syftet är att ta till vara personalgruppernas egna utvecklingsidéer och ge dem möjlighet att pröva dessa. Återhämtningsbonusen infördes sommaren 2021 med 300 miljoner kronor i medel och söktes då av 190 kommuner och 16 regioner. Från och med 2022 avsätts 1 miljard kronor årligen. Till detta har tillkommit 300 miljoner kronor för att minska eller ta bort delade turer, vilket är värdefullt.

Återhämtningsbonusen med dess möjlighet till förändring inifrån ser vi som väldigt viktig. Miljöpartiet anser att regeringen bör verka för att göra modellen mer känd samt förstärka bonusen med ytterligare 1 miljard. Fördelningen görs på motsvarande sätt som tidigare, genom att ytterligare 350 miljoner per år avsätts inom 1:6 och 650 mk per år avsätts inom anslag 4:5, Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet.

Feltänkt med prestationsbaserad ersättning kopplad till vårdplatser

Regeringen har föreslagit en prestationsbaserad ersättning till regionerna för att åtgärda bristen på vårdplatser med 2 miljarder kronor för 2023, 2 miljarder för 2024 och detsamma för 2025. Vi anser inte att bristen på vårdplatser löses på ett bra sätt genom att införa prestationsbaserad ersättning. Det blir en märklig detaljstyrning och kan snarare komma att leda till ökad stress och styrda beteenden som inte grundar sig i de reella behoven, för att få medlen. Regionerna är redan högst medvetna om hur problematiken ser ut. Vi anser att vår föreslagna satsning ovan bättre löser grundproblematiken och därutöver tillkommer mer obundna medel till kommuner och regioner, (se utgiftsområde 25) som kan användas på det sätt som bäst behövs regionalt. Av dessa skäl minskar vi anslaget 1:6 med 2 miljarder för 2023, 2 miljarder för 2024 och 2 miljarder för 2025.

Gratis vård för personer utsatta för sexuella övergrepp

Den som varit utsatt för sexuella övergrepp och vänder sig till vården för undersökning och vård ska inte behöva betala för detta. Det ska inte finnas minsta risk att någon inte har råd med en sådan vårdkontakt och samhället behöver göra allt för att underlätta för det. Motsvarande har nyligen region Skåne fattat beslut om och vi anser att det ska gälla i hela landet. Staten bör bidra till kostnaden som vi uppskattar till 18 miljoner årligen.

Särskilda insatser för samisk hälsa

Samers hälsosituation måste hanteras skyndsamt. Det gäller specifikt den psykiska ohälsan. En av tre unga rensköttande samer funderar idag på att ta sitt liv. Det är helt oacceptabelt. Mycket kan förändras genom bättre villkor för rennäringen, men även insatser inom regionerna inriktade på samisk hälsa bör förstärkas och fördjupas.

Det pågår flera viktiga projekt som tar sikte på att inhämta kunskap och stärka insatserna mot psykisk ohälsa, bland annat pågår arbetet med en kommande nationell strategi för psykisk hälsa och suicidprevention. Strategin bör innehålla ett uttryckligt mål att stärka samers psykiska hälsa och förhindra suicid bland samer.

Vi anser att specifikt tillskott med 2 miljoner per år bör avsättas från och med 2023, för specifika insatser för psykisk hälsa för samer.

Inga minskade anslag till personcentrerade och sammanhållna vårdförlopp
Regeringen vill utöka medel till barn- och ungdomsorganisationer på utgiftsområde 17. Detta ligger helt i linje med vad Miljöpartiet vill och vi välkomnar satsningen. Däremot anser vi att det är en dålig idé att finansiera satsningen genom att dra ner 50 miljoner på den pågående satsningen personcentrerade och sammanhållna vårdförlopp. Denna satsning ser vi som högst angelägen, till exempel för personer som är multisjuka och har svårt att få en sammanhängande och trygg vård i dagsläget. Det är ett viktigt fokus som behöver finnas i den primärvårdsreform som regeringen också säger sig värna. Av detta skäl vill vi höja anslaget med 50 miljoner de kommande tre åren.

Stärk skuggsyskons möjlighet att få egna behov tillgodosedda

För föräldrar som har barn med svåra funktionsnedsättningar är det viktigt att syskon även ska kunna få egen tid med föräldrar. Detta vägs ibland in, men långt ifrån alltid. Vi anser att lagen behöver stärkas upp i detta syfte och vill även avsätta medel för att bidra till att det ska bli möjligt. Bidrar till utjämningsystemet, LSS. Vi avsätter 10 mkr årligen.

Höj schablonen för personlig assistans

För att assistansen ska fungera på ett bra sätt behöver arbetsvillkoren för att vara personlig assistent vara tillräckligt bra. Många assistansbolag larmar nu om att de låga uppskrivningarna håller på att utarma deras möjligheter att rekrytera och behålla assistenter och att bedriva ett seriöst arbete. När uppskrivningen bara görs med 1,5 procent som föreslås ligger det under de kollektivavtalade lönehöjningarna och nivån utarmas från år till år. Schablonens nivå handlar om vilka löner man kan ge, att kunna värdera medarbetare med lång erfarenhet och kompetens när det är viktigt, ge handledning, utbildning mm. Om utrymmet blir allt snävare är risken stor att seriösa företag slås ut och de mindre nogräknade återstår. Därför är schablonnivån i sig viktigt för en väl fungerande och seriös sektor. Nivån på 1,5 procent uppskrivning är helt enkelt för låg. Vi anser istället att nivån bör skrivas upp med 5 procent. Vi anser också att regeringen snarast bör återkomma med förslag på en långsiktig, stabil och förutsägbar modell för uppskrivning av assistansersättningen framöver. Vår föreslagna höjning är tänkt som ett första steg på vägen mot att i slutet av mandatperioden kunna sluta det gap som har uppstått efter flertalet år med alltför liten uppskrivning.

Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m

Öka vårdens roll i det förebyggande arbetet med barn och unga i riskzon. Vården behöver få en större roll i det strukturerade förebyggande arbetet för barn och unga att hamna snett. Normbrytande beteende hänger ofta samman med odiagnosticerade tillstånd, många gånger med neuropsykiatrisk problematik. Rätt behandlade kan människor få verktyg att själva vända utvecklingen. Vi vill möjliggöra ett snabbspår till psykiatrisk utredning och vård för barn och unga i riskzon. Vid en kris finns ofta en större mottaglighet för behandling, som kan försvinna om barnet får vänta. Detta bör vara som en del i ett skraddarsytt förebyggande arbete med barn i riskzon och en metod för detta behöver utarbetas. 10 mk årligen avsätts.

Permanent arbetsmiljösatsning för nyanställningar och höjda löner.

Ökat nationellt ansvar och långsiktigt hållbar storsatsning på personalens villkor, fler anställda och högre löner i hälso- och sjukvården och kommunal vård och omsorg

Miljöpartiet vill se en ny konstruktion där staten tar ett permanent och stort ansvar för att bidra till bättre villkor för personalen i hälso- och sjukvården och den kommunala vården och omsorgen. Under de kommande fyra åren vill vi trappa upp en statlig satsning med 10 miljarder per år för att från och med 2026 se en permanent statlig satsning med 40 miljarder årligen. Fler ska vilja söka sig till vården och fler ska vilja och orka stanna utan att gå ner i tid. Satsningen ska vikas för fler anställda och för att möjliggöra höjda löner inom såväl regionernas hälso- och sjukvård och kommunal vård och omsorg. Parametrar för fördelning utarbetas av regeringskansliet eller efter uppdrag av lämpliga myndigheter. Anslaget är nytt och ligger på 99:1.

Människor måste kunna känna sig säkra på att få stöd från sjukförsäkringen den dag de behöver. Försäkringskassans roll behöver förändras och ge mer stöd än vad myndigheten gör i dag, även om klara förbättringar har skett på senare tid.

Miljöpartiet vill på sikt se en helt annan försäkring där systemen för ersättning vid sjukdom och arbetslöshet slås samman och behandlas av en och samma myndighet. Detta för att kunna ge ett mycket mer individanpassat stöd med ett system som inte är fixerat vid att utreda arbetsförmåga på fyrkantigt vis.

Som steg på vägen vill vi att de hårda tidsgränserna omvandlas till avstämningpunkter för att säkerställa att rätt insatser görs för att en person ska kunna återgå till arbetet och återfå hälsa. Samuel Engblom som lett utredningen "En sjukförsäkring med prevention, rehabilitering och trygghet (SOU 2021:69)" har lagt ett flertal förslag som remitterats och kan läggas snarast och därmed förbättra dagens sjukförsäkring. Miljöpartiet hade gärna gått längre, men vi ser detta som steg som borde gå snabbt och enkelt att enas om över partigränserna.

Vi är förvånade att regeringen inte nämner utredningen alls då i alla fall delar av den nya regeringen under förra mandatperioden hävdade att de skulle tas omhand. Den nya skattekyfta som regeringspartierna skapat mellan sjuka och arbetande och som knappast kan ses som något annat än straffskatt, även kallad funkisskatt måste snarast ändras. Det har stor betydelse ekonomiskt för de som är i behov av sjuk eller aktivitetsersättning.

Angeläget är också att framöver se till att sjukförsäkringen bättre anpassas till såväl kulturarbetare, studenter, gig-ekonomin och egna företagares situation. I årets budgetmotion lyfter vi framförallt förslag som förbättrar sjukförsäkringen, sjuk och aktivitetsersättningen i förhållande till människors faktiska situation. Vi vill även ta bort karensdagen dvs karensavdraget.

Vi anser att det är högst oroande att regeringen i budgeten aviserar att man kommer att tillsätta en utredning med uppdrag att föreslå en modell för successiv kvalificering till svenska välfärdsförmåner, till exempel genom arbete. Utredningen ska även ges i uppdrag att analysera och överväga i vilken mån det är förenligt med EU-rätten att, utöver de utgångspunkter för kvalificering in i välfärden som redan angetts, låta kvalificering till

välfärdsförmåner ske på grundval av medborgarskap i Sverige eller i en annan EES-stat i stället för på grundval av bosättning. Det här är oerhört oroande för många människor, inte minst personer med funktionsnedsättning. Det signalerar en människosyn och bristande tilltro till människor som vi har svårt att förstå och acceptera.

Slopa karensavdraget i sjukförsäkringen

Karensdag i sjukförsäkringen är visserligen numera omvandlad till ett så kallat karensavdrag på 20 procent när du är sjuk. Men faktum kvarstår i att det finns en stor orättvisa eftersom en del personer kan jobba hemifrån när de är småkrassliga medan andra kanske inte har råd att stanna hemma när de är sjuka trots att de borde och går till jobbet ändå. Med risk för att bli sämre och smitta andra. Miljöpartiet vill slopa hela idén med karensen. Under tiden med coronaviruset stoppade regeringen karensavdraget tillfälligt, det vill vi se permanent. Kostnaden är beräknad till 5 miljarder årligen.

Inför steglösa nivåer i sjukförsäkringen

Det är angeläget att skapa större flexibilitet och individanpassning i sjukförsäkringen. Miljöpartiet anser att det behöver bli möjligt att bli sjukskriven och kunna återgå till arbete i den utsträckning som behövs, inte som i dag bara i fasta steg om 25, 50, 75 procent. Det är inte minst viktigt för bra rehabilitering. I Sou 2021:69 föreslås att rehabiliteringsersättning över 25 procent ska kunna ges steglöst. Det bör införas. Men minst lika viktigt är också att införa fullt ut steglösa nivåer för sjukpenningen. I dagsläget är det den nedre nivån som gäller, vilket betyder att en person som bedöms ha en arbetsförmåga mellan 26 procent och 49 procent bara får ersättning motsvarande 25 procent. I realiteten kan ett visst antal timmar per dag i minskad arbetstid eller per vecka vara det som krävs. Då måste systemet kunna vara anpassat till den verkligheten.

Stopp för att nekas sjukpenning retroaktivt

Vi anser inte att det är rimligt att en person som blivit sjukskriven av en läkare senare när Försäkringskassan gör sin bedömning kan få avslag retroaktivt för samma period. Vi anser inte heller att en person som fått ett positivt beslut ska kunna riskera att retroaktivt få sin ersättning indragen, i de fall när Försäkringskassan väljer att överklaga ett positivt beslut från Förvaltningsdomstolen. Vi vill därför att en regel införs om att en person inte ska kunna få avslag på sjukpenning retroaktivt. Enligt en uppskattning av riksdagens utredningstjänst uppgår den beräknade kostnaden till cirka 660 miljoner kronor för de kommande tre åren.

Stopp för att slås ut på grund av försenad rehabilitering

Under tiden med covid blev det uppenbart att den så kallade rehabiliteringskedjan slog hårt när människor kunde bli utförsäkrade när deras arbetsförmåga prövas mot normalt förekommande arbete på arbetsmarknaden efter 180 dagar trots att de inte hade hunnit få eller gå klart rehabilitering som hade blivit fördröjd. Regeringen ändrade då reglerna och nuvarande regering föreslår nu också att förändringarna förlängs. Det är i sig bra. Vi anser dock att det behöver gälla som en allmän regel. Det kan inte vara godtagbart att försenad vård, rehabilitering eller andra insatser som är utom den enskildes kontroll gör att möjligheten för att kunna återgå till sitt arbete efter sjukskrivning försvinner. Det här har remissinstanserna LO, TCO och LO-TCO Rättsskydd lyft i sitt remissvar. De menar att undantaget från bedömningen av arbetsförmågan mot normalt förekommande arbete vid

uppskjuten vård bör permanentas och gälla alla förseningar av vård och rehabilitering som ligger utanför den försäkrades kontroll. Vi instämmer och regeringen bör återkomma med en sådan regeländring.

Inför preventionsersättning

Ett av förslagen i utredningen "En sjukförsäkring med prevention, rehabilitering och trygghet (SOU 2021:69)" av Samuel Engblom är att införa så kallad preventionsersättning. Tanken är att ersätta det som i dag kallas förebyggande sjukpenning och som används i mycket låg grad. I stället är förslaget en ny förmån som kallas preventionsersättning. Begreppet är tydligare och denna ersättning ska omfatta fler typer av insatser än dagens förmån. Syftet är att fler ska kunna få förebyggande insatser för att förhindra sjukskrivning. Vi ser det här som väldigt viktigt, det innebär ett bättre helhetstänkande och kan förebygga sjukdom. Kostnaden beräknas uppgå till 90 mk årligen. Vi ser att detta på sikt kommer kunna leda till besparing för minskad sjukpenning när personer med rätt åtgärder kan undvika att bli sjuka.

Inför förslag för vidgad rätt till såväl aktivitets- och sjukersättningen

Ett förslag i utredningen "En sjukförsäkring med prevention, rehabilitering och trygghet"(SOU 2021:69) är att både aktivitets- och sjukersättningen ska bedömas mot samma nya arbetsbegrepp som numer gäller för sjukpenningen efter 180 dagars sjukskrivning. Det betyder att prövningen ska göras mot "en angiven yrkesgrupp som innehåller arbeten som är normalt förekommande på arbetsmarknaden eller annat lämpligt arbete som är tillgängligt för den försäkrade". Det var en förändring som gjordes av förra regeringen där Miljöpartiet ingick. Miljöpartiet vill se ett mer helhetligt system som innefattar både ersättning vid sjukdom och arbete, men anser ändå att förändringen som gjordes var till det bättre utifrån dagens system. Utredningen har även i övrigt föreslagit vissa förbättringar som gör möjligheten att få sjuk- respektive aktivitetsersättning mindre snäv. Vi anser att det är angeläget att regeringen återkommer med förslag till förbättringar snarast för vidgad rätt till såväl aktivitets- som sjukersättning.

Höj den lägsta nivån i både sjuk- och aktivitetsersättningen

Att den förra regeringen tillsatt en utredning om hur sjuk- och aktivitetsersättningen kan räknas upp mer ändamålsenligt välkomnar vi starkt. Det är en förändring som vi vill se. Utredningen ska vara klar 1 dec 2023. Miljöpartiet medverkade medan vi var i regering till en mycket kraftfull höjning av sjuk- och aktivitetsersättningen. Det var hög tid att en förändring skedde, de som är så pass sjuka eller har så stora funktionsnedsättningar att de inte kan arbeta har haft det mycket tufft ekonomiskt. Vi anser dock att det fortfarande behöver göras en justering uppåt. I dagsläget är den lägsta nivån - garantinivån- av ersättning mellan 9982 och 11 190 beroende på ålder. Förslaget är en höjning av garantiersättningen på cirka 1100 kronor i månaden för personer med sjuk och aktivitetsersättning på garantinivå. Totalt avsätter vi 1 512 miljoner kronor årligen i syftet.

Retroaktiv höjning av sjuk- och aktivitetsersättningen från 1 juli 2022.

Vi anser också att den höjning av ersättningen som görs med prisbasbeloppet i början av året borde göras retroaktivt från 1 juli i år och att det borde göras i en extra ändringsbudget. Det har varit en exceptionellt tuff period att leva på små inkomster när mat och energipriser ökat

så stort med anledning av inflationen. Den nya regeringen har inte hörsammat det, men vi anser alltså att detta behöver göras retroaktivt. Många har dragit på sig skulder och skjutit upp nödvändiga utgifter och en retroaktiv uppskrivning är angelägen att göra.

Mer flexibel vilande ersättning i med sjuk- och aktivitetsersättningen

Personer som har aktivitetsersättning eller sjukersättning måste enklare kunna pröva både att arbeta och studera utan att riskera förlora sin ersättning. I utredningen (2021:69) finns förslag om att införa en mer vilande ersättning vid arbete för personer med sjuk och aktivitetsersättning. Det beräknas göra att 2000 fler med aktivitetsersättning och 2000 fler med sjukersättning kommer i arbete. Det leder till beräknad besparing i sjukersättningen på 90 mk och 60 mk i aktivitetsersättningen. Dock beräknas ett nytt it-stöd till FK på 20 mk plus ökade administrationskostnader till FK med 4,2 mk. (125,8) Med förenklade regler för studier beräknas en motsvarande ökning med 2000 personer som i dag har aktivitetsersättning som väntas bedriva studier på halvtid vilket innebär en besparing på 80 mk. Motsvarande antal för personer med sjukersättning antas vara 500, vilket leder till en besparing i sjukersättningen med 27,5 mk. En ökning av de administrativa kostnaderna uppgår till 2 mk. Sammantaget innebär det en minskning av anslaget med 221,3 mk.

Miljöpartiet tycker dessa föreslagna förbättringar bör införas. Däremot vill vi framöver även gå vidare och se över möjligheten att studera med bibehållen sjuk- eller aktivitetsersättning.

Värna rehabiliteringsmöjligheter

Miljöpartiet anser att de hårda tidsgränserna i sjukförsäkringen behöver omvandlas till avstämningpunkter för att säkerställa att rätt insatser görs för att en person ska kunna återgå till arbetet och återfå hälsa. Det vill säga den rehabiliteringstrappa som den dåtida alliansen införde behöver ändras i grunden. I avvaktan på att det är möjligt att få en majoritet för det förslaget i riksdagen är det angeläget att åtminstone säkerställa att en person som får rehabilitering vid tidsgränsen 180 dagar måste ha möjlighet att fullfölja den innan prövning av arbetsförmåga i förhållande till arbetsmarknaden i övrigt ska göras.

Öka möjligheten att arbeta ideellt med bibehållen ersättning

I utredningen 2021:69 finns förslag om att den som har sjuk eller aktivitetsersättning måste ha möjlighet att arbeta ideellt med bibehållen ersättning och gränsen som föreslås är 10 t / v. Miljöpartiet anser att det är mycket viktigt. Att ha sjukersättning för ett visst sjukdomstillstånd som innebär nedsatt arbetsförmåga får inte innebära att den enskilde inte ska kunna göra något alls av rädsla att ens ersättning blir ifrågasatt. Att delta i samhällslivet efter förmåga, kunna engagera sig i den grad man orkar, eller att på andra sätt delta i samhällslivet är viktigt för alla människor. Funktionsrättsrörelsen ifrågasätter gränsen om 10 timmar / vecka. Regeringen bör snarast återkomma med ett förslag där remissinstansernas synpunkter har vägts in.

Utred ett sammanslaget system vid arbetslöshet och sjukdom

Miljöpartiet vill på sikt reformera dagens trygghetssystem genom att slå samman a-kassan, sjukförsäkringen och försörjningsstödet till en gemensam trygghetsförsäkring, så kallad Arbetslivstrygghet som sköts av en och samma myndighet. Vi anser att vinsterna är stora, det

skulle minska risken att människor bollas mellan olika myndigheter, mindre administration, mer samverkan och möjlighet för den enskilde att få mer individanpassat stöd.

En tryggare tillvaro för landets pensionärer

Befolkningen i Sverige blir allt äldre, vilket ställer högre krav på pensionssystemet. Samtidigt är det tydligt att man inom vissa yrken orkar jobba längre upp i åldrarna, medan man inom andra yrken behöver gå i pension tidigare. Oavsett ska man kunna leva på sin inkomst när man går i pension. Den allmänna pensionen behöver höjas, med fokus på de lägsta pensionerna.

Att alla ska få en trygg ålderdom är en grundpelare i den svenska välfärden. Många pensionärer har under de senaste åren sett väsentliga förbättringar av sin levnadsstandard. Trots detta återfinns en stor del av Sveriges fattiga i gruppen pensionärer. Miljöpartiet genomför därför ett antal viktiga förändringar på pensionsområdet, så att pensionerna ska gå att lita på. För alla.

Miljöpartiet föreslår en höjning av den allmänna pensionen genom att pensionsavgiften höjs från 17,21 procent till 18,5 procent i två steg. Som en del av den reformen höjs garantipensionen. Äldre i Sverige ska kunna lita på att ha en försörjning det går att leva på. Det som ytterst garanterar en skälig levnadsnivå för äldre är äldreförsörjningsstödet. Vi motsätter oss därför regeringens minskning av anslaget 1:4 Äldreförsörjningsstöd och tillför medel motsvarande den planerade minskningen. Även bostadstillägget för pensionärer höjs.

Starka skyddsnät är en förutsättning för att alla kan vara trygga och ingen lämnas utanför. Jämställdhetsperspektivet och barns rätt till båda sina föräldrar och andra vuxna måste ha starkare fokus. I det nya gröna folkhemmet vill vi inte se ett enda barn växa upp i fattigdom. Tyvärr är vi långt därifrån i dag och det är alltid barn som kommer i kläm när socialförsäkringssystemet snävas in. Det gör den här regeringen i hög grad.

Vi föreslår istället en förändrad föräldraförsäkring och en höjning av bostadsbidraget, vilket är ett träffsäkert stöd till familjer som har det tufft. Bidrag behöver automatiskt inflationsäkras och vi vill att en kriskommission ska tillsättas för att ta fram effektiva förslag mot barnfattigdom.

Vi är djupt oroade över Tidöavtalet och vad det kommer att innebära för familjer och barn i Sverige. I stället för att utreda hur barnfamiljer ska bli fattigare och göra så att misstron ökar måste socialförsäkringen stärkas. Socialförsäkringens utformning utgör vårt gemensamma skyddsnät och förebygger problem både för enskilda och på samhällsnivå. Det ska inte rustas ner och stöd ska ges till de som behöver.

Inflationssäkra barnbidraget

Barnbidraget är ett viktigt bidrag som kommer alla familjer i Sverige till del. Miljöpartiet anser att barnbidraget behöver indexeras på ett sådant sätt att det inflationsäkras. Beräknad kostnad är 2,4 miljarder.

Inför en tredelad föräldraförsäkring

Miljöpartiet vill införa en tredelad föräldraförsäkring, vilket betyder att varje förälder ska ta ut minst en tredjedel av föräldradagarna för ett mer jämställt uttag. En tredjedel av dagarna ska om man så vill kunna överlåtas på annan närstående person. Förslag i denna riktning har också lagts av Utredningen *Jämställt föräldraskap och goda uppväxtvillkor för barn* (SOU 2017:101) som presenterades i slutet av 2017. Vi beklagar att det inte funnits tillräckligt med politiskt stöd för att gå vidare med förslag om en mer jämställd och moderniserad föräldraförsäkringen där föräldrar tar ett självklart ansvar för barn.

Inflationssäkra underhållsstödet

Miljöpartiet anser att underhållstödet behöver indexeras på ett sådant sätt att det inflationssäkras och skrivs upp i takt med inflationen och konstruktionen behöver bli permanent. Regeringen bör återkomma med ett förslag på hur detta ska ske. Vi vill dock redan nu höja nivån för de kommande åren enligt den nu beräknade inflationen. Vi avsätter i detta syfte 203 mkr.

Höjt bostadsbidrag för barnfamiljer

Regeringen höjde bostadsbidraget för barnfamiljer tillfälligt under pandemin. Miljöpartiet välkomnar att regeringen anser att den höjda nivån behöver fortsätta att gälla även under 2023. Vi anser också att det ordinarie bostadsbidraget behöver ligga på en högre nivå än i dag samt att det behöver inflationssäkras. Vi vill höja bostadsbidraget med 10 procent, vilket enligt riksdagens utredningstjänst beräknas kosta 400 mk årligen, men minskas med 100 mk för kommuners minskade kostnad för ekonomiskt bistånd. Offentligfinansierad effekt är 300 mk per år. För att höja i takt med nuvarande inflation blir kostnaden 300 mk 2024 och 321 mk 2025. Vi anser att regeringen snarast bör återkomma med förslag om en permanent indexering för uppräknings av bostadsbidraget som är inflationssäkert.

Kriskkommission för barnfattigdom

Barnfattigdom är ett av det största samhällsproblemen i Sverige. Miljöpartiet anser att en riskkommission behöver tillsättas som ska ta fram förslag för att bekämpa barnfattigdom. Kommissionen ska utgå från ett barnrättsperspektiv och behandla både trygghetssystemen och kompensatoriska åtgärder direkt riktade till barnen. Vi vill att barn ska få utrymme att vara delaktiga i processen och att barns åsikter ska beaktas i framtagandet av åtgärder.

Förstärk de allmänna bidragen till kommuner och regioner

Behoven av tillskott av medel i kommuner och regioner är stora. Stora delar av vården och omsorgen behöver ett tillskott av medel för att säkerställa att den löpande verksamheten kan utföras på ett acceptabelt sätt som inte äventyrar kvalitet, personalens hälsa eller arbetsmiljö. Regeringens tillskott på sex miljarder bedömer vi inte vara tillräckligt och anslår därför ytterligare 14 miljarder i allmänna bidrag till kommuner.

Tabell 3 - Urval av stöd till kommuner och regioner

| Förslag | Belopp 2023 (miljoner kr) | Permanent medel |
|--|--------------------------------------|------------------------|
| Allmänna bidrag till kommuner och regioner | 14 000 | - |
| Bättre arbetsmiljö och högre lön i vård och omsorg | 9 500 | 40 000 |
| Stöd till kollektivtrafiken | 5 000 | 5000* |
| Jämlikhetskliv m.m. | 2 800 | 2 000 |
| Likvärdighetsbidrag till förskolan | 2 000 | 2 000 |
| Stärkt återhämtningsbonus | 1 000 | 1 000 |
| Bidrag till läkemedelsförmåner | 100 | 100 |
| | | |
| Summa | 34 400 | 45 100 |

*under tio år 2022-2023

Utbildning och kultur

Bättre ekonomi för studenter

Man ska kunna studera på högskola eller universitet oavsett var man kommer ifrån i samhället och landet. Miljöpartiet vill göra det enklare att ta steget att studera vidare genom att förbättra studenters bostadssituation och ekonomiska trygghet. Den som väljer att studera vidare ska kunna klara sig ekonomiskt.

När Miljöpartiet satt i regeringen drev vi igenom en höjning av studiebidraget med 300 kronor och såg till att studenter med särskilda skäl får sjukskriva sig på deltid. Vi vill jobba vidare för att alla studenter ska omfattas av a-kassa och sjukförsäkring på samma villkor som de som yrkesarbetande har. Studenter behöver ha rätt till sjukskrivning och rehabilitering på samma villkor. Vi vill också höja studiemedlen med ytterligare 300 kronor i månaden. Studenter är en grupp med mycket små ekonomiska marginaler och den ekonomiska stressen påverkar många studenter negativt. En höjning av studiemedlet skapar bättre förutsättningar för att fler ska välja att vidareutbilda sig och för de som väljer att göra det klara sig ekonomisk. Bidragsdelen i studiemedlet har länge släpat efter prisutvecklingen och singelstudenthushåll tillhör den grupp drabbas värst av den höga inflationen.

Livslångt lärande

En arbetsmarknad i förändring kräver en utbildnings- och arbetsmarknadspolitik som ger människor goda möjligheter att välja en ny väg i karriären mitt i livet. Utöver det omställningsstudiestöd som parterna har kommit överens om, vill Miljöpartiet utöka antalet studiemedelsberättigade veckor för dem som återvänder till studier senare i livet. Vi vill också att de studiemedelsveckor som nu är öronmärkta för studier på gymnasienivå ska kunna användas för kompletterande studier på högskolenivå.

Skapa en jämlik skola

Sambandet mellan skolmisslyckanden och fattigdom, utanförskap och kriminalitet är starkt och väl belagt i forskningen. Staten måste fortsätta rikta resurser för att öka likvärdigheten i förskola, skola och fritidshem över hela landet. Vi gör hela samhället en otjänst när vi sparar på skolorna. Miljöpartiet vill att staten ska ta ett större ansvar för att skolor i hela landet ska ha tillräckliga resurser. Vi vill också skapa ett rättvist skolval för att motverka segregationen. Vi måste sätta stopp för vinstutdelningen eftersom den driver på segregationen och ökar ojämlikheten mellan skolor. Skolans syfte ska alltid vara utbildning – aldrig vinst. Därför hör aktiebolag med vinstsyfte inte hemma i skolan.

En bättre skola för alla

Skolan ska vara en inkluderande miljö och ge förutsättningar till alla barn att lära sig. Vi vill bygga ut elevhälsan samt stärka och införa bemannade skolbibliotek på alla skolor. Beklagligt nog nämns varken elevhälsan eller skolbiblioteken med ett enda ord i regeringens budget. Miljöpartiet vill även förstärka undervisningen i modersmål, inte minst i de nationella minoritetsspråken.

En likvärdig förskola för alla barn

Förskolan har en viktig roll i att kompensera för skillnader i barns uppväxtvillkor. Vi vet också att deltagande i förskola har betydelse för barnets framtida skolresultat. I Sverige går idag nästan alla barn i förskola, men bland de barn som inte deltar kommer en större andel från familjer bosatta i socioekonomiskt utsatta områden. Samtidigt arbetar färre legitimerade förskollärare och utbildade barnsköterskor här. Miljöpartiet vill inrätta ett likvärdighetsbidrag för förskolan, liknande det vi redan har drivit igenom för skolan. Fullt utbyggt skulle det omfatta två miljarder kronor årligen och komma alla förskolor till del, men fördelas utifrån ett socioekonomiskt index. Dessa jämlikhetsmiljarder som måste till ska kunna användas både till att anställa fler pedagoger, höja lönerna, erbjuda personalen bättre kompetensutveckling eller öka tillgången på specialpedagoger, allt utifrån de lokala behoven. Vi vill också att alla barn som inte går i förskolan aktivt ska erbjudas en förskoleplats varje år från tre års ålder och att kommunerna ska följa upp de barn mellan tre och fem år som inte tar del av förskolan.

Alla barn ska ha rätt till fritids

Fritidshemmet är ett viktigt komplement till skolan. Det ger barnet stöd i lärandet och både social och språklig träning. Fritids kan fylla en viktig roll i att stötta de barn som har tuffast förutsättningar att klara skolan. Men de barn som har störst nytta av fritids saknar ofta rätten att gå där. Ett barn med långtidsarbetslösa föräldrar eller som av andra skäl befinner sig i en utsatt miljö riskerar att gå miste om fritidshemmets stöd eftersom det idag bara är barn vars föräldrar arbetar som har rätt att gå där. Miljöpartiet vill ge alla barn rätt till fritids och samtidigt stärka kvaliteten och likvärdigheten.

Grönt kunskapslyft och stärkt yrkeshögskola

Miljöpartiet vill lansera ett grönt kunskapslyft med syfte att underlätta teknik- och kompetensskifte och omställningen till en hållbar arbetsmarknad. Lyftet bör genomföras som en arbetsmarknadspolitisk åtgärd inom vuxenutbildningen, KY-utbildningar samt gymnasieskola och högskola i syfte att motverka arbetslöshet och skapa hållbara jobb för unga. Regeringens satsning på yrkeshögskolan är långt ifrån tillräcklig och vi ökar därför anslaget markant.

Kultur i skolan

Vi vill stärka alla barns tillgång till kultur i skolan. Vi vill bland annat återinrätta estetiska ämnen på alla gymnasieprogram och öka tillgången till kulturupplevelser i skolan, även på gymnasiet.

Stärk den fria kulturen

Kulturpolitiken ska ha utgångspunkt i den konstnärliga friheten och yttrandefriheten och stimulera en mångfald av kulturella uttryck. Kulturen ska ges förutsättningar, värde och kraft utan att politiken försöker styra dess innehåll eller form. Den fria konsten bryter ny mark och utmanar invanda mönster och föreställningar. För Miljöpartiet är principen om armlängds avstånd grundläggande och ska värnas och stärkas. Fristadssystemet för att fler hotade journalister, konstnärer och författare ska kunna verka fritt i Sverige stärks i en orolig omvärld.

En långsiktig återhämtningsplan efter pandemin - för kultur i hela landet

Coronapandemin slog hårt mot kulturen. Återstartsutredningen pekade på behov av långsiktiga stöd för återhämtning. Att regeringen valde att inte förlänga knappt några återstartsstöd och inte heller svara upp mot behovet av långsiktiga förstärkningar är mycket beklagligt. I tider av lågkonjunktur behöver politiken visa att kulturen är en grundläggande del av vår gemensamma välfärd som är viktig att värna. Vi vill genomföra en storskalig och långsiktig satsning på kulturens återstart och bygga tillbaka ett starkare kulturliv som fler har tillgång till – i hela landet.

Återstartsutredningens förslag om permanent höjda anslag till fria aktörer behöver genomföras. Kultursamverkansmodellen fortsätter förstärkas. Vi behöver underlätta för kulturella och kreativa näringar (KKN) och den KKN-strategi som Miljöpartiet i regering tillsatte en utredning om behöver nu snarast tas fram. Miljöpartiet vill utreda möjlighet till avdrag för investeringar i och sponsring av kultur för att bredda finansieringen till kulturlivet, dock ej på bekostnad av en stark offentlig finansiering.

Vi går vidare med återstartsutredningens förslag om en storskalig digitalisering, med några års längre genomförandetid. Vi avsätter även ytterligare medel för vård och upprustning av fysiska kulturarvsmiljöer där ideella kulturarvsföreningar ges utökad möjlighet att bidra. Fri entré-reformen har varit viktig för allas tillgång till vårt gemensamma kulturarv och för att nya grupper har hittat till våra statliga museer. Vi vill därför att den permanentas. Finansieringen av Unga Klara stärks. Stödet till folkbildningen värnas.

Lokalfrågan tar allt större plats i diskussionerna och här behöver politik, näringsliv och kulturaktörer komma samman för att diskutera möjliga lösningar. För att visionen om kultur för alla ska bli verklighet, behöver arrangörer ha långsiktiga förutsättningar för att kunna arrangera i hela landet. Det är inte rimligt att den fria kulturen och livekulturen trycks allt längre bort från städernas centrum, eller inte har några spelplatser alls i mindre orter. Ett steg vi gärna ser är en utredning för att stärka livemusikens och den fria kulturens förutsättningar.

Konstnärers och kulturskapares villkor behöver förbättras

Kulturskapares ekonomiska och sociala villkor behöver förbättras och upphovsrätten moderniseras. Den konstnärliga utvecklingen är beroende av att professionella konstnärer och kulturskapare har möjlighet att arbeta under rimliga villkor i hela landet. Kulturlivet måste i högre utsträckning fungera som en trygg arbetsmarknad. Det offentliga ska arbeta för trygga anställningar och goda arbetsvillkor inom kultursektorn i stort.

Således är det viktigt att utredningarna om trygghetssystemen - A-kassan, socialförsäkringen och SGI - landar rätt och det är en prioriterad fråga för Miljöpartiet. Utöver detta vill vi stärka och utvidga systemet med konstnäralliansen. Genom en förstärkning av Statens konstråd stärker vi konstnärernas arbetsmarknad då 1 procent-regeln vid byggnation bättre kan tillämpas.

Film

Filmområdet går nu igenom stora förändringar. Vi införde produktionsincitament för film förra mandatperioden och följer reformens implementering noga. Vi vill permanenta det tillfälliga återhämtningsstödet för film och tillsätta en filmpolitisk utredning.

Barns kultur ska särskilt värnas

Barns kultur ska särskilt värnas. Vi vill satsa på barns kultur i skolan med bemannade skolbibliotek och estetiska ämnen i alla gymnasieprogram. De statliga stöden för kulturskolan och folkbiblioteken har varit ytterst värdefulla för att nya metoder har kunnat prövas och satsningar har kommit till för att fler barn, unga och vuxna ska kunna ta del av verksamheten. Stöden ska stärkas och permanentas och utformningen av villkoren för dessa stöd ses över för ökad långsiktighet.

Ett starkt föreningsliv och civilsamhälle

Föreningslivet är en bärande samhällskraft. Vi vill förenkla för ideella organisationer så att det blir lätt för människor att ge av sin fritid till det gemensamma. Stöd och villkor för det demokratiska föreningslivet ska vara långsiktiga och tydliga. Vi vill genomföra ett civilsamhälleslyft med 1 miljard i en permanent satsning på föreningslivet och civilsamhället. Syftet med denna satsning är att underlätta långsiktig planering och verksamhet, stötta föreningslivets infrastruktur, underlätta för landets alla eldsjälar, nå ut med kulturarrangemang och föreningsverksamhet i hela landet samt möjliggöra insatser som främjar integration, hälsa och barn- och ungas fritid. Samtidigt vill vi öronmärka så lite medel som möjligt, vi tror att civilsamhällets organisationer vet bäst själva hur medlen används på ett klokt sätt utifrån lokala förutsättningar. Detta innebär bland annat att stödet till barn- och ungdomsorganisationer höjs och permanentas och att stödet till idrottsrörelsen höjs ytterligare utöver regeringens aviserade satsning.

Idrott, friluftsliv och fritidsaktiviteter för alla barn och unga

Idrotten stärker folkhälsan och ger människor ett socialt sammanhang. Det är särskilt viktigt att barn och unga har rättvisa möjligheter att utöva idrott. Vi vill stärka insatserna för att alla barn och unga tidigt i livet ska få möjlighet till rörelse och idrott som ett naturligt inslag i deras uppväxt, i skolan och på fritiden. Ett brett utbud av fritidsaktiviteter är viktigt för att ta vara på alla barns intressen, stärka folkhälsan i alla åldrar och arbeta förebyggande mot segregation och utanförskap. Alla ska kunna delta på sina villkor oavsett bakgrund och funktionsvariation. Stödet till parasporten behöver stärkas.

Under pandemin blev värdet av närheten till naturen tydlig. Många sökte sig ut i naturen, ofta i närområdet. Friluftslivets förutsättningar behöver säkras och utvecklas så att fler får möjlighet till ett aktivt friluftsliv. Vi vill att det undantag i socialavgiftslagen för ledarsättningar som gäller för medlemmar i Riksidrottsförbundet även ska gälla för frilufts- och ungdomsorganisationer.

Det behövs platser för rörelse, idrott, friluftsliv och övriga föreningslivet – i städer, i mindre orter och på lands- och glesbygder. Vi vill inrätta en särskild fond för att ge kommunerna bättre stöd i planering och byggande av anläggningar. Stöden ska utformas jämställt och det offentliga ska vara en förebild i jämställd sponsring och stöd till elitsatsningar.

Stärk arbetet mot hot och hat och för medie- och informationskunnighet

Hot och hat mot förtroendevalda, opinionsbildare och företrädare för föreningslivet är vanligt förekommande i Sverige. Att människor undviker att göra sin röst hörd är ett hot mot demokratin i stort. Miljöpartiet vill ta ett samlat grepp om problemet. Vi vill kombinera ett stärkt rättsväsende och stöd till det civila samhället med satsningar på medie- och informationskunnighet (MIK) och insatser mot desinformation. Handlingsplanen Till det fria ordets försvar uppdateras och en nationell strategi för MIK tas fram.

Operan

Frågan har blivit allt mer akut och ett beslut kan inte skjutas fram ytterligare. Miljöpartiet bedömer att den föreslagna lösningen, NOIO, svarar mot de flesta av de aktuella behoven. Operan kan få en modern byggnad för sin verksamhet med god arbetsmiljö för de anställda, samtidigt som de kulturvärden som finns i den befintliga byggnaden bevaras. Vi bedömer det vara den mest kostnadseffektiva lösningen. Vi förordar att nödvändiga steg tas så att Statens fastighetsverk kan påbörja renovering och ombyggnad av Kungliga Operan snarast.

Bostad

Alla har rätt till en bostad, ett tryggt hem. Miljöpartiets bostadspolitik motverkar segregation, hemlöshet och minskar klimatutsläppen. Bostadsbristen är ett stort problem för både individer och för samhället i stort och det befintliga bostadsutbudet behöver bättre motsvara befolkningens behov. Vi vill att det byggs bostäder som kan efterfrågas av fler, inte minst av unga, studenter, äldre och stora familjer. Den som har för låga inkomster för att efterfråga bostad på marknadens villkor ska få möjlighet till det genom bostadsbidragssystemet. Det befintliga beståndet av bostäder kan utnyttjas mycket mer effektivt genom att vi gör det lättare för människor att flytta.

Återinför investeringsstödet - bygg mer bostäder för fler människor

Vi vill att det byggs bostäder som kan efterfrågas av fler, inte minst av unga och studenter. Möjligheten att söka investeringsstöd för hyresbostäder och bostäder för studerande infördes 2016 och avvecklades efter riksdagens beslut om statens budget för 2022. Fram tills dess beviljades investeringsstöd till mer än 1 300 projekt, motsvarande sammanlagt närmare 58 800 bostäder, varav 88 procent avsåg hyresbostäder och resten bostäder för studerande.

I en tid då byggtakten kraftigt avstannar, behövs ett fortsatt statligt stöd för att bygga bostäder till fler med särskilt fokus på bra klimatsmarta hyresrätter med rimliga hyror. Vi vill därför återinföra och utveckla investeringsstödet för hyresbostäder och bostäder för studerande med minimikrav utifrån byggnadernas livscykelperspektiv.

Vi vill införa ett startlån för unga, med Boverket som ansvarig myndighet och utreda möjligheterna för ett grönt bosparkonto. Vi vill också stimulera olika boendelösningar och hållbara renoveringar.

Ett tryggt hem

Hemlösheten i Sverige måste bort. Vi behöver sänka tröskeln till en god bostad så att fler utifrån egen förmåga klarar av att efterfråga det. Vi behöver också se till att där den enskilde inte har förutsättningarna behöver samhället finnas där. I båda fallen behövs ett nationellt

ansvar, det räcker inte med att olika aktörer jobbar vidare på sitt håll.

Vi behöver se till att fler kommuner tar sitt bostadsförsörjningsansvar, att boendemodellen 'Bostad först' införs i fler av landets olika kommuner och se över möjligheterna att tillskapa en nationell bostadsstiftelse som stödjer finansieringen av en bostad för dem som inte har ett tryggt boende.

Vi behöver också tillförlitlig statistik som tydligt visar på hur situationen för hemlösa utvecklas över tid. Vi vill att bostadsbidragen blir ändamålsenliga och att de går att söka också som inneboende. Vi vill utreda systemet för boplikt för att unga människor ska kunna bo kvar på platser med hög turism där husen annars kan bli allt för dyra.

I flera fall har det blivit tydligt att sveriges miljonprogramsområden både är särskilt energislukande och särskilt känsliga för extremväder som skyfall och värmeböljor. Möjligheten att klara av ett förändrat klimat ska inte vara beroende av postkod. Vi vill därför satsa för att göra miljonprogram till miljöprogram, där vi både satsar på energieffektivisering av befintliga byggnader och klimatanpassning för att klara extremväder.

Minska klimatpåverkan från byggsektorn

Byggsektorn står för en femtedel av utsläppen av växthusgaser inom Sverige. Vi vill göra det enklare att bygga med återbrukat material och vill se fler hus i trä. För att kraftigt minska klimatpåverkan och användningen av nya naturresurser från byggsektorn vill vi sätta bindande krav på minskade utsläpp från byggnadens hela livstid, det vill säga under byggtiden, användning och rivning. Klimatdeklarationer är bra men gränsvärden måste införas omgående och de måste utökas så att mer omfattas. Vi vill stimulera såväl småskaligt som storskaligt återbruk i byggsektorn och därmed också minska resursslöseriet.

Energieffektivisering av flerbostadshus

För att skydda medborgarna mot höga elkostnader, samtidigt som vi sparar el och klimatutsläpp, är det avgörande med ett långsiktigt arbete för energieffektivisering inom bostadssektorn. Detta behöver prioriteras då ett långsiktigt arbete med att minska energianvändningen även ger ett mer långsiktigt skydd mot internationella elpriserförändringar samtidigt som pengar och energi sparas kontinuerligt när åtgärden är genomförd. Vi vill därför återinföra och utöka energieffektiviseringsstödet för flerbostadshus samt för andra bostadstyper. Baserat på de kraftigt fluktuerande elpriserna med ovanligt höga elpriser och den nuvarande elsituationen i Europa ser vi behovet av en kraftfull insats här och nu och vill därför att staten ska betala 80 procent av kostnaden för de åtgärder som genomförs för att spara på energiförbrukningen. Sammantaget satsar Miljöpartiet 7,5 miljarder i hela budgeten på denna krisåtgärd. 1,5 miljarder av detta stöd ligger inom utgiftsområde 18, under anslag 1:7 *Energieffektivisering av flerbostadshus*. I praktiken innebär detta att vi återinför det statliga stödet för energieffektivisering av flerbostadshus, fast på en betydligt högre stödnivå, nämligen 80 procent av kostnaden. Övriga 6 miljarder som går till energieffektivisering ligger inom utgiftsområde 21 för Energi, under anslag 1:2 *Insatser för energieffektivisering*. Utifall att pengarna under anslag 1:7 *Energieffektivisering av flerbostadshus* tar slut kan medel flyttas över från anslag 1:2 *Insatser för energieffektivisering* (UO 21).

Klimatanpassning av bebyggd miljö

Klimatförändringarna medför att samhället måste anpassas till mer extrema väderhändelser än idag. Skyfall och värmeböljor kommer att bli vanligare i framtiden. Därför behöver befintlig bebyggd miljö klimatanpassas. Många olika åtgärder behövs, som förstärkt grönstruktur, hållbar dagvattenhantering, höjdsättning av mark och byggnader, skydd mot översvämningar med mera. Vi vill möjliggöra för olika aktörer, som kommuner, kommunala bostadsbolag, intresseföreningar och privata aktörer, att söka stöd för att klimatanpassa redan bebyggd miljö mot skyfall och värmeböljor för att skydda människors liv och hälsa, viktig infrastruktur, fastigheter och miljö. För att detta ska ske behöver Sveriges kommuner först kartlägga var klimatåtgärder ska prioriteras genom lokala skyfallskarteringar och kartläggningar av värmeöar och därefter starta ett klimatanpassningsarbete. Vi föreslår därför att det inrättas ett nytt anslag på 500 miljoner kronor benämnt ”Klimatanpassning i befintlig bebyggelse”.

Bidrag för gröna och tryggare städer beviljades till 123 ansökningar under 2021, av Boverket. 239 miljoner betalades ut då. För att öka tryggheten i samhället behöver vi skapa trygga miljöer att vistas i. Grönområden har positiv effekt på såväl luftkvalitet som människors hälsa, men kan samtidigt upplevas som otrygga. Samtidigt är fler grönområden viktiga för klimatanpassning mot såväl skyfall som värmeböljor. Vi vill stödja skapandet av gröna och trygga samhällen, särskilt i politiskt eftersatta områden.

Vattenkraft

För att Sverige ska kunna uppnå EUs direktiv för god vattenstatus så behöver arbetet med vattenåtgärder öka och skalas upp. Många åtgärder behöver genomföras varav miljöanpassningen av Sveriges befintlig vattenkraft är en viktig åtgärd. Det är därför av vikt att arbetet med Nationell plan för omprövning av vattenkraft som antogs av regeringen 2020 fortsätter. Planen är utformad för att ge en nationell helhetssyn i frågan om att verksamheterna ska förses med moderna miljövillkor på ett samordnat sätt med största möjliga nytta för vattenmiljön och för nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel.

En grön konsumentpolitik

Flera konsumentmarknader är under snabb omvandling, vilket både ger nya möjligheter för konsumenterna och förändrar konsumenternas förutsättningar. Målet för konsumentpolitiken är en väl fungerande konsumentmarknad och en miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbar konsumtion.

När kostnaderna för boende och livsmedel ökar, ökar samtidigt risken för hög belåning och överskuldssättning. Skuldproblem har inte bara stora konsekvenser för den skuldsatte och dennes närstående utan även samhällsekonomiska konsekvenser. Vi vill att skyddet för enskilda individer på kreditmarknaden ska stärkas.

Allt mer komplexa marknader riskerar dessutom att ytterligare öka konsumenternas informationsunderläge, vilket inte minst kan skada mer utsatta grupper av konsumenter. När marknaden för konsumenter breddas och blir mer individuell och global genom ökade möjligheter att handla från alla delar av jorden blir valfriheten större men det kan samtidigt bli svårare att välja rätt. Här bör en mer hållbar konsumtion främjas där miljömässigt bättre

produkter och deras leveranser blir enklare att välja och planerat åldrande, där produkten är gjord för att bli oanvändbar i förtid, motverkas.

Genom att motverka osunda affärsmetoder och stärka konsumenterna med lagstadgade rättigheter och konsumentstöd kan konsumentpolitiken förbättras. För att garantera alla konsumenter tillgång till god konsumentvägledning behöver resurserna för konsumentvägledning öka. Vi föreslår därför att anslaget till Konsumentverket ökas med 50 miljoner kronor för att förstärka konsumentväglednings- och skuldrådgivningsarbetet i kommunerna.

Det ska vara enklare och mer lönsamt att reparera sina varor, därför vill vi återigen sänka momsens på vissa reparationer från 12 till 6 procent.

Transporter

Vi behöver säkerställa att både vi själva, våra barn och barnbarn kan resa på ett hållbart fossilfritt sätt. Därför vill Miljöpartiet göra stora investeringar i infrastruktur för framtidens hållbara transporter. Transporter orsakar idag omkring en tredjedel av utsläppen av koldioxid inom Sverige och försämrar luftkvaliteten i städer och längs trafikleder. För att minska utsläppen från transport behöver vi arbeta med tre områden. Det handlar om att byta drivmedel från fossilt till i första hand el och under en övergångsperiod biodrivmedel, effektivisera transporter och minska behovet av transporter. Vi kan minska behovet av transporter genom att planera samhället smartare. Pandemin har gett en skjuts åt utvecklingen av digitala lösningar och lett till förändringar i människors beteenden. Styrmedel och politiska beslut kan driva på för mer energismarta lösningar och för att hållbar energi används för godstransporter och resor. Vi välkomnar nya tekniska innovationer som kan förändra beteendemönster och vill att lagstiftningen ska ligga i framkant och anpassas till morgondagens transportsystem. Andelen elbilar i nybilsförsäljningen ökar snabbt tack vare politiska reformer som elbilspremien och bonus malus-systemet. För att nå utsläppsmålen för transportsektorn finns fortsatt ett stort behov av att stötta den pågående elektrifieringen med såväl bonus för miljöbilar som malus för fossildrivna bilar. Med tät och pålitlig kollektivtrafik och med moderna och säkra cykelbanor ger vi fler möjlighet att avstå från bilen i vardagen. Vi behöver rusta och bygga ut järnvägen i hela landet.

Fossilfria transporter i hela landet

Vårt samhälle är helt beroende av att transportera varor och människor, men ska inte vara beroende av fossila bränslen. Mer transporter behöver därför ske på tåg och till sjöss istället för på väg. Det som behöver transporteras på väg ska drivas av el och vätgas istället för bensin och diesel. Vi vill se nationella planer för utbyggnad av laddinfrastruktur, biogas och vätgas. Vi vill även se förbättrad tillgång till laddinfrastruktur för boende i hyresrätter. Sjöfarten och våra hamnar behöver snabba på resan mot fossilfrihet. För att finansiera satsningar på framtidens järnvägsinfrastruktur som nya stambanor för höghastighetståg, dubbelspår på nya Ostkustbanan, utbyggnad av Norrbotniabanan och fyrspår Uppsala, behöver vi lånefinansiera dessa.

Lättare att cykla och åka kollektivt

Om vi ska nå våra klimat- och miljömål måste vi bli mer transporteffektiva. Elbilar är bättre

än fossilbilar, men i många situationer är det bästa alternativet att gå, cykla eller åka kollektivt istället för att åka bil överhuvudtaget. Vi vill sänka taxorna, bygga ut kollektivtrafik med hög kvalitet och stor kapacitet, bland annat genom spårtrafik och bussfiler i fler städer. Det kommer behövas statlig medfinansiering för investeringar och att elskatten för elbussar tas bort. Det ska vara billigare att ta sig till jobbet med kollektivtrafik än bil och de senaste åren har priserna i kollektivtrafiken ökat mer än bränslepriserna. De statliga investeringarna i cykelinfrastruktur bör öka. Servicenära cykelinfrastruktur på landsbygden behöver tillskapas. Ett cykelstöd för personer med funktionsnedsättning ska utformas och inrättas. Stadsmiljöavtalen ska förstärkas, för mer och bättre infrastruktur för cykel och kollektivtrafik. Bidraget till upprätthållande av kollektivtrafiken ska permanentas och höjas. Detta är nödvändigt för att stärka kollektivtrafikhuvudmännen i sitt arbete. Finansieringen till ett nationellt biljettsystem för kollektivtrafiken behöver återställas i syfte att få till ett flexibelt robust system som inte stannar vid länsgränsen.

Satsa på järnvägen och sjöfarten

Varutransporter förbrukar mindre energi och skapar mindre utsläpp om de kan transporteras på tåg eller båt. Vi vill därför satsa mer på dessa transportslag. Vi vill snabba på utbyggnaden av nya stambanor för höghastighetståg, bygga bort flaskhalsar och satsa på järnvägen i hela landet. Resurser till underhåll av befintlig järnvägen behöver också öka, för att tågen ska gå i tid. En grön hamnstrategi bör tas fram.

Planera samhället hållbart

Många grundläggande aspekter av vårt transportsystem bestäms när vi bygger transportinfrastrukturen, men också våra bostäder och vår samhällsservice. Vi vill att hållbarhet ska inkluderas i mycket större utsträckning när samhället planeras. Där går det att göra en stor insats för att minska behovet av energi och transporter. Låga energibehov och klimatmål ska premieras. Vi vill ge ett särskilt uppdrag till Trafikverket och andra berörda myndigheter att arbeta för ett mer transportsnålt samhälle samt att ta fram en plan för ökad transporteffektivitet.

Ett reformerat och rättvist reseavdrag

Det reseavdrag som regeringen återinför dras med omfattande fusk på flera miljarder, gynnar främst höginkomsttagare i storstadsområden och riskerar att öka utsläppen från vägtrafiken. Miljöpartiet vill återinföra den skattereduktion för arbetsresor som riksdagen beslutade om i juni 2022. Skattereduktionen innebär ett färdmedelsneutralt och mer rättvis system, där också de som pendlar på annat sätt såsom med kollektivtrafik omfattas. Avdraget ska dock justeras uppåt bland annat avseende högsta ersättningsgrundande avstånd.

Målet för den regionala utvecklingspolitiken är utvecklingskraft med stärkt lokal och regional konkurrenskraft för en hållbar utveckling i alla delar av landet. Miljöpartiet anser att fokus inom den regionala utvecklingspolitiken bör ligga på att ge Sveriges landsbygder goda förutsättningar att utveckla affärsmodeller och verksamheter som bidrar till en hållbar samhällsutveckling och uppfyllandet av Sveriges miljö- och klimatmål.

Miljöpartiet stärker därför anslag 1:1 Regionala utvecklingsåtgärder, med nästan 600 miljoner. Pengarna öronmärks till satsningar på kompetensförsörjning och

personalförsörjning som möter de behov som uppstår till följd av en snabb utveckling i och med klimatomställningen, samt till personalförsörjning i lands- och glesbygd. Vidare ska pengarna kunna användas till insatser som syftar till att förbättra förutsättningarna att bo och verka i lands- och glesbygd.

Klimat och Energi

Satsa på klimatomställningen

Den vetenskapliga kunskapen är samlad, gedigen och tydlig - den globala medeltemperaturen stiger i allt snabbare takt och den främsta orsaken är mänsklig aktivitet. Sedan den industriella revolutionen har medeltemperaturen ökat med drygt 1,2 grader. Enbart denna ökning har orsakat omfattande klimatförändringar, framförallt genom att extremväder blivit vanligare. I Sverige är uppvärmningen dubbelt så snabb som det globala genomsnittet. Uppvärmningen går också snabbare i norra Sverige jämfört med de södra delarna av landet. Klimatförändringarna innebär enorma risker för våra ekosystem och för Sveriges invånare och företag.

De allra mest katastrofala konsekvenserna av den globala uppvärmningen går fortfarande att undvika. Men för detta krävs en plan för att hejda klimatförändringen genom att minska växthusgasutsläppen och genom klimatanpassning minska samhällets sårbarhet inför klimatrelaterade risker. Miljöpartiet vill bygga ett nytt grönt folkhem, där Sveriges klimatarbete är världsledande, där välfärden finns till för alla och där jämlikhet är en självklarhet. Vi vill genomföra en historisk satsning med utgångspunkt i vetenskapen och göra vad som krävs för att nå vår del av Parisavtalet - netto noll utsläpp redan 2035.

Detta kräver politiker som vågar satsa stort. För att industrin ska kunna ställa om behövs ett långsiktigt politiskt ledarskap och statliga stöd. Men också investeringar i utbildning, elnät och energiproduktion. Andra företag kommer behöva hjälp med investeringar i nya miljövänliga lastbilar och arbetsmaskiner. Privatpersoner kommer fortsatt behöva hjälp för att köpa eller leasa en elbil.

Öka anslagen till klimatanpassning

Samtidigt är det viktigt att vi inser att klimatet redan har förändrats, och kommer förändras ytterligare, även om vi idag drastiskt minskar våra utsläpp. Arbetet med att anpassa våra samhällen till denna förändring måste därför löpa parallellt med en politik för utsläppsminskningar. Detta arbete handlar ytterst om att skydda människor och miljö och alla samhällsverksamheter från klimatrelaterade risker.

Arbetet med klimatanpassning måste stärkas på flera fronter. Det handlar bland annat om att stötta specifika sektorer som kommer vara särskilt utsatta för det förändrade klimatet. Inte minst handlar det om företag inom det svenska jordbruket och skogsbruket, som redan idag är drabbade av klimatförändringarnas effekter och framgent kommer dessa att öka. Klimatanpassning kommer vara en förutsättning för lönsamhet för företag inom dessa sektorer.

Miljöpartiet anser att resurserna till klimatanpassning kraftigt måste förstärkas. Samhällets insatser hittills har i mycket riktats mot att ta fram kunskaps- och planeringsunderlag. Detta arbete är centralt och måste fortsätta. Men det är också viktigt att insatserna blir mer konkreta. Miljöpartiet vill satsa 9 miljarder över tre år på förstärkta resurser till relevanta myndigheter för konkreta åtgärder inom vattenhantering, livsmedelsförsörjning, klimatrelaterade översvämningar, ras, skred, värmeböljor och skogsbränder. Arbetet med samhällsskydd och beredskap behöver utvecklas och förstärkas. Det behövs även fortsatt

kunskapshöjande insatser, kartläggningar, karteringar och planeringsunderlag. En del av satsningen ska utgöras av ett Klimatanpassningskliv som ska delfinansiera innovativa investeringar med stor klimatanpassningsnytta, i likhet med satsningen Klimatklivet som Miljöpartiet införde, som finansierar utsläppsminskande åtgärder.

För att Sverige ska kunna bedriva ett effektivt arbete med klimatanpassning måste ansvaret olika aktörer emellan förtydligas. Länsstyrelser och kommunerna är nyckelaktörer i klimatanpassningsarbetet och måste därför få tydligare ramar och de resurser som krävs. Vidare bör myndigheters arbete att bistå med samordning och kunskapspridning förstärkas.

Snabbare elektrifiering av transportsektorn med skarpare bonus malus

Den kraftiga ökningen av elbilar och laddhybrider i nyförsäljningen har tagit fart efter införandet av bonus-malus. Bonus-malus har varit avgörande för elektrifieringen av fordonsflottan och gjort att Sverige fortfarande ligger i topp i försäljning av laddbara bilar. Men fortfarande är utgör laddbara bilar bara 8 procent av personbilsflottan i Sverige. Även om nybilsförsäljningen ökat dramatiskt sedan bonus-malus infördes finns det fortsatt behov av stöd för ökad andel elbilar i nybilsförsäljningen. En sänkning av pristaket från 700 000 kronor till 550 000 kronor skulle innebära att stödet mer träffsäkert når inkomstgrupper med större behov av bonus. Fokus bör vara att fasa ut förbränningsmotorer varför stödet ska begränsas till nollutsläppsbilar. Därmed plockas laddhybrider bort från stödsystemet. Vi vill också se införa en särskild bonus för den som bor på landsbygden och köper en klimatbonusbil, som då skulle vara 10 000 kronor högre än den generella bonusen. Systemet kommer successivt behöva ses över i förhållande till utvecklingen. Vi står därför bakom den tidigare aviserade sänkningen av bonusen till 50 000 kronor.

Flygets utsläpp ska minska

Utsläppen från flyget måste minska. För att minska flygets klimatpåverkan krävs en kombination av minskat resande och omställning till förnybara bränslen, elektrobränslen och elflyg för de flygresor som inte kan ersättas på annat sätt. Därför vill vi minska flygresorna, särskilt de längre resorna, som ger mest klimatpåverkan, samt resorna på sträckor där det finns bra järnväg. Flygskatten behöver öka, flyget ska betala för sina utsläpp. Bromma flygplats ska läggas ned.

Lättare för fler att byta från fossil bil till elbil och hållbar mobilitet

Miljöpartiet vill se en särskild leasingcheck av elbil för personer med låga inkomster, samt en skrotningspremie för att byta sin fossilbil till ett hållbart alternativ. Syftet med dessa två förslag är att hjälpa dem som behöver bilen för att ta sig till jobbet, men inte har råd med elbil, att ställa om till fossilfria transporter. Sammanfattningsvis ger leasingchecken rätt till max 1500 kronor i månaden som används till att leasa en elbil. Stödet är inkomstprövat. Skrotningspremien på 20 000 får användas för att skrota en bil som är minst 15 år gammal och pengarna får användas till hållbar mobilitet som till att leasa en elbil, betala för kollektivtrafik eller att köpa en elcykel. Elbilschecken och skrotningspremien är oberoende av varandra.

Förbränning av fossila bränslen har skapat nästan 80 procent av koldioxidutsläppen sedan den industriella revolutionen och är därför den huvudsakliga anledningen till att den globala medeltemperaturen nu stiger i den snabbaste takten någonsin. Vetenskapen har tydligt visat hur en varmare värld påverkar möjligheten till mänskligt liv, säkerhet och välfärd negativt.

Trots det använder vi fortfarande fossila bränslen överallt i våra samhällen. Fossila bränslen står idag för över 80 procent av energianvändningen globalt.

Problemen med fossila bränslen är dock fler än så. Putins energikrig mot Europa har visat att övergången från det fossila till det förnybara är akut också utifrån ett renodlat säkerhetsperspektiv. EU:s beroende av rysk energi är, och har varit, en enorm svaghet rent strategiskt eftersom Putin kunnat justera flödet av framförallt gas som ett påtryckningsmedel. Exportintäkterna från ryska fossila bränslen har dessutom finansierat Putins krig. Ett energisystem baserat på förnybara energikällor kompletterat med energilagring är inte bara bra för klimatet utan är dessutom en säkerhetspolitisk nödvändighet.

Slutligen handlar det om att skydda hushåll och företag från alltför stora ekonomiska risker. Ingen familj ska behöva lämna hus och hem, inga företag ska behöva gå i konkurs, på grund av rusande energipriser. Beroendet av fossila bränslen innebär en risk eftersom dess kostnad varierar kraftigt beroende på godtycklighet från rena skurkstater. Dessutom är det ofta billigare att producera el och värme med förnyelsebar eller geotermisk energi än med fossil energi.

För att bli kvitt vårt skadliga beroende av fossila bränslen måste vi elektrifiera stora delar av våra samhällen - något som, enligt många bedömare, kommer resultera i att elanvändningen fördubblas till 2045. Detta kräver inte bara en större energiproduktion. Vi behöver också en effektivare användning av energin och ett smart elnät som kan hantera framtidens utmaningar.

Storsatsa på förnyelsebar billig energiproduktion

Miljöpartiet vill storsatsa på förnybar och billig energiproduktion. Vindkraften är idag den billigaste energiproduktionen. Redan 2023 förväntas vindkraften stå för 30 procent av Sveriges elproduktion. Företag står på kö för att bygga vid Sveriges bästa vindlägen. Svenska kraftnät har mottagit över 70 ansökningar för havsbaserade vindkraftsparker, motsvarande flera gånger Sveriges elbehov.

I dagsläget stoppas många av Sveriges vindkraftsprojekt av kommunerna. Genom att betala kommunerna för den förnybara el de producerar vill vi göra det mer attraktivt att öppna upp för ny vindkraft på fler ställen. Vi satsar därför 3,6 miljarder under 2023, under anslag 1:3 Insatser för fossilfri elproduktion, på en lokal elbonus, där kommunerna får 10 miljoner för varje befintlig tWh förnybar el som de producerar och 30 miljoner för varje tillkommande tWh förnybar el som de producerar. Miljöpartiet ser ett behov av denna typ av utbetalning även under lång sikt. Vi föreslår därför att den lokala elbonusen ligger fast till år 2050.

Även solenergin har en stor potential i Sverige. Genom solceller på villatak och lägenhetshus kan hushållen spara in pengar på sina elräkningar. Vi vill därför ändra reglerna för skattereduktionen för grön teknik (grönt avdrag), så att även andelsägd förnybar el omfattas. Det skulle underlätta investeringar från bostadsrättsföreningar, hyresrättshushåll och samfälligheter i solenergi. Kostnaderna för detta förslag (minskade inkomster motsvarande 50 miljoner per år) faller under anslag 1:3 Insatser för fossilfri elproduktion. Miljöpartiet anser dessutom att det offentliga bör gå före genom att installera solenergi på alla offentliga byggnader. Vi satsar därför 5 miljarder för år 2023 på detta, under anslag 1:3 Insatser för

fossilfri elproduktion. Med storskalig solvärme kan vi ersätta bioenergi och avfallsförbränning för att producera värme till fjärrvärmenätet. Det möjliggör användning av biobränslen där de behövs allra mest, för att ersätta fossila bränslen. För att stimulera investeringar i solvärme satsar vi 350 miljoner på ett investeringsstöd för storskalig solvärme, under anslag 1:3 Insatser för förnybar elproduktion.

För att den positiva utveckling vad gäller utvecklingen av förnybar energi ska hålla i sig behövs en kraftfull och konsekvent politik. Vi vill att den lokala nyttan av att satsa på förnyelsebar energi ska öka genom att införa en lokal elbonus som ger kommunerna och regionerna betalt för den förnybara el som produceras lokalt och regionalt.

Kraftiga satsningar på energieffektiviseringar

Energieffektiviseringar är det snabbaste, billigaste och mest miljövänliga sättet att minska kostnaderna och miljöpåverkan för energi. På kort sikt är energieffektiviseringar det effektivaste som vi kan göra för att minska hushållens och företagens energikostnader.

Det finns en mängd åtgärder man kan göra för att minska energiförbrukningen, både i sin villa, flerbostadshus eller företag. För familjen eller fastighetsägaren kan det både handla om investeringar i ny teknik som värmer ett hus eller lokaler. Men det kan också handla om att optimera de olika system som redan existerar i en villa eller ett flerbostadshus, exempelvis genom att säkerställa att ventilation och värmesystem fungerar på bästa möjliga sätt tillsammans. För företaget kan det handla om att investera i mer effektiv teknik.

Miljöpartiet vill att staten tar en mer aktiv roll i att stötta hushållen och företagen i denna utveckling. Vi föreslår ett stöd under nästkommande två år där staten tar 80 procent av kostnaden för alla åtgärder som effektiviserar energianvändningen för hushåll och fastighetsägare. Vi satsar sammantaget 7,5 miljarder på denna krisåtgärd, varav 6 miljarder ligger inom detta utgiftsområde under anslag 1:2 Insatser för energieffektivisering. Övriga 1,5 miljarder ligger inom utgiftsområde 18 anslag 1:17 Energieffektivisering av flerbostadshus. Utifall att stödet inom anslag 1:17 inom utgiftsområde 18 tar slut kan pengar från anslag 1:2 Insatser för energieffektivisering inom utgiftsområde 21 användas också för att investera i energieffektiviseringar av flerbostadshus. Denna krisåtgärd ska finansieras med pengar från de övervinster som Svenska Kraftnät gjort tack vare de flaskhalsintäkter som tillfaller Svenska Kraftnät i syfte att bygga ut elnätet. Energisteget bör snarast återinföras för att stötta näringslivets arbete med effektivisering. Vi satsar två miljarder på detta under anslag 1:2 Insatser för energieffektivisering.

Bygg framtidens elnät och smarta energisystem

Sveriges elnät är i stor behov av utbyggnad och utveckling. Miljöpartiet vill uppgradera det svenska elnätet så hela landet får ett smart, flexibelt och robust elnät som klarar mer förnybar el. För att EU ska kunna göra sig oberoende av skurkstaterna och klara klimatomställningen behöver vi samarbeta, det kommer att underlätta för alla att bygga ut den billiga och miljövänliga förnybara energin och vi kan överföra stora mängder el mellan EU:s länder, på så sätt kan vi hjälpa varandra med våra energibehov. Men förnybar, intermittent energi ställer nya krav på vårt energisystem. Därför satsar vi drygt 400 miljoner på teknik som kan hjälpa till att balansera nätet under anslag 99:1 Energiteknik. Men vi vill också satsa på testbäddar för att ta fram både affärsmodeller och ny teknik för flexibel

produktion, flexibel konsumtion och flexibla elnät. Vi vill bygga det moderna, smarta energisystemet. Här behövs också forskning. Miljöpartiet vill därför öronmärka 40 miljoner av anslag 1:4 Energiforskning till testbäddar för experiment med flexibla elnät.

Ett rättvist elprisstöd

Att ge hushåll och företag stöd i en tid med skenande priser på många nödvändiga varor och tjänster är helt nödvändigt. Att Regeringen ger stöd är bra men förslaget till högkostnadsskydd med anledning av de höga elpriserna är inte optimalt utformat. Dels är det orättvist utifrån ett fördelningspolitiskt perspektiv och det uppmuntrar inte heller till energibesparingar på ett optimalt sätt. Granskningar har visat att flera stora bolag som bundit sina elpriser – och därmed inte drabbats negativt av de höga elpriserna – fått stöd på flera hundra miljoner kronor. Stödet belönar dessutom inte de hushåll som faktiskt gjort besparingar och ger inte heller mest till de hushåll som har störst behov.

Miljöpartiet hade istället sett ett stöd som ger en reell effekt för dem som behöver det bäst, hushåll som ligger på marginalen. Hushåll som kan anses vara utsatta kunder och kanske de facto riskerar energifattigdom.

Miljö, natur och landsbygd

Omfattande satsningar på starka ekosystem

Den nationella miljömålen, Agenda 2030 och miljölagstiftningen är centrala utgångspunkter i arbetet med att säkra en god miljö som kan fortsätta förse oss med livsviktiga ekosystemtjänster. EU:s gemensamma politik för klimat och miljö är nödvändig för att stärka arbetet med ren luft, rent vatten, biologisk mångfald och klimatomställning i hela EU. Klimat- och miljölagstiftningen behöver på många sätt skärpas och anpassas efter den kunskap vi har idag om klimat- och miljökrisens allvar. Svensk lagstiftning behöver i flera avseenden anpassas efter EU:s miljölagstiftning för att vi ska nå upp till gemensamma miljö- och klimatmål. Existerande globala och regionala miljörelaterade avtal och direktiv behöver fullt ut implementeras, exempelvis konventionen för biologisk mångfald och EU:s direktiv för arter, habitat och havsmiljö. Miljö- och klimatskadliga subventioner behöver tas bort och de ekonomiska incitament för beteenden med positiv inverkan på klimat och miljö behöver öka.

Omkring en halv till en miljon av planetens drygt åtta miljoner arter riskerar att utrotas inom några årtionden om inte kraftfulla åtgärder vidtas för att hejda den katastrofala utvecklingen. Forskare talar om att vi är inne i den sjätte massutrotningen. Utvecklingen är global, men är tydlig också i Sverige. Orsakerna är förstörda livsmiljöer, exploatering av arter genom fiske-, jord- och skogsbruk, klimatförändringar, invasiva arter och miljöföroreningar.

Skydd av djur och natur

Läget för den biologiska mångfalden i Sverige är på många sätt akut. Runt tusen skogslevande arter är hotade. Ett omfattande problem är bristen på större, sammanhängande områden med höga naturvärden, som är ett krav för många arter. Östersjöns ekosystem står inför en akut kris och läget i Västerhavet är mycket allvarligt.

För att vända artkrisen i skogen, säkra fungerande och motståndskraftiga ekosystem och nå miljömålen krävs därför omfattande satsningar på att bevara och återskapa värdefulla naturområden för framtiden. Avverkningstakten av värdefulla naturområden är redan mycket hög enligt myndigheternas utvärderingar. Det handlar nu om att säkra bevarandet av det sammanhängande bälte av fjällnaturskogar som pekats ut av propositionen Stärkt äganderätt, flexibla skyddsformer och naturvård i skogen (Prop. 2021/22:58) och som Sverige har ett internationellt ansvar att bevara. Det handlar också om annan värdefull natur över hela landet, som att bevara de sista resterna av kontinuitetsskogarna. Miljöpartiet vill därför satsa 15 miljarder över de närmaste tre åren på skydd av värdefull natur. Vi vill genomföra en satsning på att öka antalet nationalparker och förstärka arbetet med friluftsliv och allemansrätt.

Det behövs också omfattande insatser för skötsel av redan skyddade områden. I många områden hotas exempelvis naturvärdena av igenväxning och av att hävden upphört, det gäller exempelvis många gräsmarker. Det handlar också om fortsatta insatser mot invasiva arter och för hotade arter, som pollinatörer och andra satsningar på att stärka den biologiska mångfalden. Det behövs också en förstärkt viltförvaltning och en genetisk förvaltning av vargstammen.

Naturbetesmarkerna är oerhört artrika och skötseln av ängs- och betesmarker och slåtterängar har en nyckelroll för att nå miljömålen för kulturlandskapet. Det är oerhört viktigt att stödnivån är tillräckligt hög, omkring 300 miljoner kr/år, när förvaltningen nu går över till Naturvårdsverket från årsskiftet. För att finansiera arbetet med skötsel, stärkt biologisk mångfald och olika åtgärder för värdefull natur vill vi satsa 9 miljarder över tre år. Det är också fortsatt viktigt att både grundfinansieringen av våra miljövårdande myndigheter säkras och att denna också tillåts öka för att finansiera nödvändiga satsningar.

Återvätning av dikade torvmarker - nyckelåtgärd för både klimat och miljö

Våtmarker som dikats ut läcker stora mängder växthusgaser, men dessa läckage kan stoppas genom att återväta marken. Återvätning har också många positiva effekter för djur och växter. Den biologiska mångfalden stärks, näringstillförseln och övergödningen i sjöar, vattendrag och hav kan minska och den vattenhållande förmågan i landskapet stärks, vilket bidrar till ökad klimatanpassning.

Miljöpartiet föreslår en omfattande satsning på återvätning av utdikade våtmarker. Det är viktigt att denna satsning består och sträcker sig långt fram i tiden, eftersom ryckighet i finansieringen har identifierats som både en knäckfråga och ett hot mot att uppnå högre kolinlagring och klimatnytta. Under kommande mandatperioder måste Sverige öka kolinlagringen i landskapet markant, bland annat till följd av kraven i EU:s klimatlag. De närmaste tre åren vill vi därför satsa 3,6 miljarder kronor inom anslaget Åtgärder för värdefull natur.

Stärkt miljöövervakning - ryggraden i svenskt miljöarbete

Miljöövervakningen är ryggraden i svenskt miljöarbete och behöver få tillräckliga resurser. Arbetet med långa tidsserier är centralt för att kunna följa tillståndet för exempelvis våra dricksvattentäkter, för fisken i hav och sjöar, skogarna och andra ekosystem över hela landet. Anslaget till miljöövervakning måste därför stärkas.

Även anslagen till miljöforskning bör ökas för att kunna upprätthålla den höga nivån och fortsätta arbetet med att täcka kunskapsluckor som kan ligga till grund för ett stärkt åtgärdsarbete.

Vänd krisen i haven

Utvecklingen i våra hav är oerhört allvarlig och tillståndet för ekosystemen i både Östersjön och Västerhavet är på många sätt akut. Kommande mandatperiod är kritisk för att vända utvecklingen och återuppbygga ekosystemen igen och därför behövs omfattande satsningar och en bestående ökning av finansieringen. Även miljöarbetet för vattendrag och sjöar behöver förstärkas, bland annat för att finansiera arbetet med moderna miljövillkor för vattenkraften.

Hav och klimat är två sidor av samma mynt. Ett friskt levande hav är en förutsättning för kolinlagring och motståndskraft mot klimatförändringarna. Kopplingen mellan hav, klimatförändringar och havsförsurning behöver inkluderas i havsmiljöarbetet och havsmiljöförvaltningen behöver en få större och tydligare roll i klimatarbetet. En ekosystembaserad förvaltningsmodell ska genomsyra allt havsmiljöarbete och hela

havspolitik, inklusive fisket. En samlad proposition på hela miljömålsberedningens förslag, Havet och människan (SOU 2020:83) bör lämnas av regeringen snarast. Därbland ska en havsmiljölag införas och vara utgångspunkt för havsmiljöarbetet. Likaså brådskar det att införa nya etappmål om skyddade områden.

Åtgärdstakten i vattenmiljöarbetet behöver öka för att nå vattendirektivets mål om god ekologisk och kemisk status. Åtgärdsprogrammen är viktiga verktyg för att nå målen och ändra normerna. Att minska övergödningen är oerhört centralt, inte minst i havsmiljöarbetet. Det behövs också ett helhetsgrepp på sjöfartens påverkan på havsmiljön. Det saknas forskning och kunskap inom flera områden som är väsentliga för att vidta rätt åtgärder för att kunna nå miljömålen Hav i balans samt levande kust och skärgård.

Miljöpartiet vill genomföra en omfattande och långsiktig höjning av Havs- och vattenmyndighetens anslag för havsmiljöarbetet, över tre år vill vi satsa drygt 10 miljarder kronor. Även länsstyrelserna har en central roll för att genomföra vattenarbetet, både havsmiljöfrågor, den nationella planen för vatten samt arbete för skydd av dricksvattenresurser.

Ett giftfritt samhälle

Spridningen av olika gifter i miljön är allt mer omfattande, vilket är ett hot mot både fungerande ekosystem, djur och växter och alla de tjänster ekosystemen producerar. Det är också ett hot mot människors hälsa, barn är särskilt utsatta för den ökande mängden gifter, de är extra känsliga och på många sätt skyddslösa. Förstärkta insatser krävs för arbetet mot en mängd gifter i miljön. Det handlar bland annat om att förstärka arbetet mot PFAS, läkemedelsrester i dricksvatten och en mängd andra farliga miljögifter. Det behövs kunskapsspridande arbete och olika informationsinsatser för hur farliga ämnen kan bytas ut mot mindre farliga, spridningsvägar i miljön behöver kartläggas och arbetet med att sanera förorenade områden behöver förstärkas. Sverige har en oerhört viktig roll att driva dessa frågor internationellt och resurser behövs också för att skala upp detta arbete. Ett förstärkt arbete med giftfritt från början är en central del i arbetet för en cirkulär ekonomi.

Internationellt miljö- och klimatsamarbete

Sverige har en oerhört viktig roll att spela i att driva på det internationella miljö- och klimatarbetet. Därför är också våra bilaterala miljösamarbeten viktiga. Det handlar delvis om samarbeten med andra länders regeringar. Men även om att stärka individer, organisationer och företag som arbetar i sina nationella kontexter med att stärka sina länders klimatarbete. Många av dessa individer och organisationer lever under hot och får betala ett högt pris för sitt arbete, det är viktigt att Sverige fortsätter att stötta deras viktiga arbete

Stöd för gröna och trygga samhällen

För att öka tryggheten i samhället behöver vi skapa trygga miljöer att vistas i. Grönområden har positiv effekt på såväl luftkvalitet som människors hälsa, men kan samtidigt upplevas som otrygga. Samtidigt är fler grönområden viktiga för klimatanpassning mot såväl skyfall som värmeböljor. Vi vill stödja skapandet av gröna och trygga samhällen, särskilt i politiskt eftersatta områden.

Intensifiera arbetet med att skapa en cirkulär ekonomi

Vår ekonomi orsakar en betydande miljö- och klimatpåverkan genom de produkter vi konsumerar. Det behövs mer regleringar för att produkter ska gå att återanvända och återvinna. Ansvaret för att ställa om till en ekonomi inom planetens gränser ska inte bara ligga på individen. Produkters miljö- och klimatpåverkan ska tydligt reflekteras i priset, så att det blir lätt och billigt att göra rätt. Det behövs en permanent höjd finansiering av insatser för cirkulär ekonomi till Naturvårdsverket. 5 miljoner i detta anslag (1:22) ska öronmärkas för ökad utsortering av plastfraktioner från avfall.

Jordbruket, skogsbruket, vattenbruket och fisket behövs för en hållbar försörjning av livsmedel, material och energi och för omställningen till en fossilfri ekonomi. De gröna näringarna är en central del av samhällsekonomin och är avgörande för en levande landsbygd. Samtidigt brådskar omställningen mot ekologisk, långsiktig hållbarhet och en samhällsekonomi som ryms inom planetens gränser, också inom de gröna näringarna. Havens och skogarnas ekosystem är på många sätt i kris, det sker ett överutnyttjande av naturresurserna och bristerna i miljöhänsyn är mycket omfattande och snarare regel än undantag. Det behövs en genomgripande omställning mot hållbara, naturnära bruksmetoder inom skogsbruket och småskalighet och skonsamma metoder inom fisket. Ekosystemens livskraft måste få sätta ramarna.

Miljöpartiet vill öka självförsörjningen av svenskproducerade livsmedel, av baslivsmedel och av grönsaker, frukt och andra vegetabilier. Samtidigt behövs omfattande satsningar på miljöåtgärder inom jordbruket, stärkt biologisk mångfald i hela landet och åtgärder för att öka kolinlagringen och markens bördighet. Det behövs ett utvidgat synsätt på vad marken ska producera per hektar utöver livsmedel, där olika ekosystemtjänster som rent vatten, bördiga jordar och artmångfald måste räknas in.

Omställning till naturnära och hyggesfritt skogsbruk

Ekosystemet i skogen har utarmats och den biologiska mångfalden är i kris. Runt tusen rödlistade arter som lever i skogen är hotade. Skogsvårdslagen behöver revideras för att skogsbruket som helhet ska kunna uppfylla miljömålen. Den behöver också arbetas in i Miljöbalken. Ett skogsbruk i samklang med ekosystemen kräver en bred övergång till naturnära och hyggesfria skogsbruksmetoder, vilket kräver utveckling av nya affärsmodeller, ökad rådgivning och stöd till skogsbrukarna. Miljöpartiet vill införa ett omställningsstöd riktat till enskilda skogsägare för övergång till hyggesfria bruksmetoder.

Klimatanpassning av skogsbruket är centralt för att förebygga exempelvis torka, skogsbränder och översvämningar men också för att bättre kunna hantera klimatförändringarnas effekter och förbättra återväxten. Miljöpartiet vill satsa på en nationell rådgivningskampanj riktad till enskilda skogsägare för att arbeta med klimatanpassning, ökad miljöhänsyn och hyggesfria metoder.

Det behövs även omfattande satsningar på återvätning av skogsmark, både för stärkt biologisk mångfald och ökad klimatnytta.

Kunskap om naturen och landskapsplanering

Myndigheternas arbete med landskapsplanering i samverkan med markägarna behöver fördjupas, för att säkra statens ansvar för ekologisk funktionalitet och för att kunna verka för att identifierade områden med värdefull natur skyddas från negativ påverkan. Det är nödvändigt att en satsning på en systematisk, nationell skogsinventering genomförs, som ett kunskapsstöd till skogsägarna och ett viktigt verktyg för landskapsplanering. Både fysisk inventering och fjärranalysmetoder kommer att krävas.

Skogsstyrelsen måste ha tillräckliga resurser för ersättning till skogsägare

De kvarvarande resterna naturskogar med höga naturvärden i hela landet måste bevaras och skyddas. Naturen måste sätta ramarna för nyttjandet av skogen. Skogsstyrelsen måste ha tillräckliga resurser för att betala ut ersättningar till skogsägare för skydd av den fjällnära skogen, men även för andra skogar i hela landet. Skogsägare ska inte behöva vänta i årtal på besked och utbetalning av pengar, det måste finnas tillräckligt mycket pengar i budgeten. Därför måste anslagen till Skogsstyrelsen öka.

Skötselåtgärder i skyddade områden är mycket eftersatt och behovet mycket stort. Resurserna för skötsel av skyddade områden behöver öka.

En cirkulär och hållbar bioekonomi

Miljöpartiet vill se ökad lokal förädling av produkter inom jord- och skogsbruk och en innovativ produktutveckling. Cirkulära affärsmodeller som ökar resurshushållningen måste öka i omfattning. En cirkulär bioekonomistrategi där resurser från gröna näringen kan ersätta fossila råvaror måste också inriktas på mer hushållning med skogens begränsade resurser och mer långlivade produkter från skogen. Genom att hushålla med resurserna, minska användningen av kortlivade produkter som papper och öka återvinning och återbruk kommer skogsbruket kunna bedrivas hållbart med ett ökat skydd av biologisk mångfald, klimatanpassning av skogarna och ökad kolinlagring.

Naturnära jobb

Satsningarna på gröna jobb i skogen har varit framgångsrika både för den nytta som uppnåtts i skogen och för att skapa jobb i landsbygd och sänka tröskeln för ett nytt jobb för exempelvis nyanlända.

Totalstopp för industriellt fiske och övergång till hållbara fiskemetoder

Fisket måste bli ekosystembaserat. Trålgränsen för fisket måste omgående flyttas ut till 12 nautiska mil längs hela kusten, inga dispenser ska ges och ett generellt förbud mot bottentrålning bör införas. Sverige bör verka för att EU tar fram en avvecklingsplan för industriell trålning och det småskaliga, kustnära fisket ska samtidigt stöttas. Det behövs fortsatta satsningar på övergång till hållbara, skonsamma fiskemetoder.

Ett levande lantbruk i hela landet

Det höga kostnadsläget för många av jordbrukets viktiga insatsvaror har lett till ett allvarligt läge för svenskt lantbruk. Det är viktigt att både stötta lantbruket i det svåra läget och samtidigt fortsätta omställningen till ett fossilfritt lantbruk, med ökad miljö- och

klimatnytta. Miljöpartiet vill se ett levande lantbruk i hela Sverige, som säkrar en hög självförsörjning av livsmedel, foder, energi och råvaror. Ett lantbruk där råvaror, energi och tjänster produceras nära konsumenten, där förädlingen i ökad utsträckning sker lokalt och där efterfrågan på svenskproducerade ekologiska livsmedel stadigt ökar. Vi vill att såväl stora som små företag inom de gröna näringarna stimuleras att använda hållbara metoder som stärker biologisk mångfald och andra ekosystemtjänster.

Jordbrukspolitiken har under lång tid varit inriktad på storleksrationalisering. För att kunna ha ett levande lantbruk i hela landet som bidrar till landsbygdsutveckling ur ett bredare perspektiv, ett mer regenerativt jordbruk, ökad självförsörjningsgrad och mindre sårbarhet måste stödet också riktas till små och mellanstora jordbruk.

Ekologiskt jordbruk är på många sätt en spjutspets för ökad hållbarhet inom jordbruket och bidrar till en mängd ekosystemtjänster, använder inga naturfrämmande bekämpningsmedel och minskar därmed belastningen av gifter i mark och dricksvattenresurser. Miljöpartiet vill öka stödnivåerna till ekologiskt jordbruk med 200 miljoner per år.

Självförsörjning av livsmedel behöver öka. Det behövs ökade stöd till grönsaks- och trädgårdsodlingen och ökade stöd till odling av baljväxter. I det svåra ekonomiska läget behövs även kapacitet för fortsatta stöd till djurhållning, för att undvika att lantbruk läggs ned.

Nationellt resurscentrum för småskalig livsmedelsförädling, Eldrimner, utgör en viktig motor och pusselbit i arbetet för en levande landsbygd, stärkt lokal förädling och livskraftiga jordbruks- och livsmedelsföretag i hela landet. Det är viktigt att Eldrimner får ett varaktigt och långsiktigt stöd för sin verksamhet och bör tilldelas 30 miljoner kronor per år inom anslag 1:15.

Ökat klimat- och miljöarbete i lantbruket

Miljöpartiet anser att Sverige fullt ut måste arbeta för att öka klimat- och miljöarbetet i enlighet med Farm to fork-strategin, samt öka stödet till fler miljöåtgärder och till små lantbrukare.

En betydande del av Sveriges totala klimatutsläpp kommer från jordbruket. Jordbrukssektorn behöver egna klimatmål. Förbrukningen av fossila bränslen är en betydande källa till utsläpp, liksom användning och produktion av konstgödsel. För att ställa om jordbruket behöver energin i maskiner och transporter komma från biobränslen, vätgas och el. En biopremie för lantbruket bör införas, i enlighet med förslaget i utredningen Vägen till ett fossiloberoende jordbruk (SOU 2021/67). Jordbruket måste bli fossilfritt och självförsörjningen av insatsmedel till jordbruket måste öka. Det handlar bland annat om drivmedel, gödsel och foder. Ett jordbruksavdrag bör införas och nedsättningen av dieselskatten för jordbruket bör tas bort.

Biologisk mångfald och stärkta miljöåtgärder

Omställningen i enlighet med EU:s strategi för jordbruket, Farm to fork, strategin för biologisk mångfald och den kommande Växtskyddslagen förutsätter ökade satsningar på ekologiskt lantbruk. Finansieringen av olika miljöåtgärder och ökad biologisk mångfald inom

jordbruket, samt utveckling och innovation av ekologiska odlingsmetoder, behöver stärkas. Miljöpartiet vill därför öka stödet till miljöåtgärder för stärkt biologisk mångfald. Även ett särskilt stöd för vallodling bör införas.

Naturbetesmarkerna har en avgörande roll för att nå miljömålen för kulturlandskapet. Hävden av naturbetesmarker behöver stöttas och för att bibehålla och öka i omfattning behöver stödnivåerna öka till full kostnadstäckning och rådgivning och hjälp till markägare i fråga om naturbetesmarkerna behöver öka. Även fåbodbruken har en otroligt viktig roll för att bevara den genetiska mångfalden hos lantraser, för bevarad hävd och för den starka kulturella traditionen.

För att garantera en långsiktig finansiering av Artdatabanken vid SLU vill vi se ett nytt anslagsvillkor som garanterar en tillräcklig finansiering av Artdatabanken inom anslag 1:23, med drygt 100 miljoner kr per år.

En långsiktig strategi för hantering av vattenresursen

Skyddet av dricksvattenresurserna måste stärkas. Det behövs en långsiktig, nationell strategi för hantering av vattenresursen och den politiska styrningen av vattenförsörjningen måste stärkas. Klimatanpassning måste vara en utgångspunkt. Samverkan och katastrofberedskap på lokal nivå måste öka. Det behövs satsningar på att komma åt den samlade och ökande miljöpåverkan på dricksvattnet från en mängd olika föroreningskällor. Arbetet med att reglera blandningar av gifter i miljön, den så kallade cocktaileffekten, måste skyndas på, likaså arbetet med att byta ut farliga kemikalier mot bra alternativ.

Satsning på PFAS-rening av dricksvatten och andra vattenåtgärder

Det behövs en omfattande satsning för att stärka vattenarbetet i hela landet. Behoven av ökade investeringar och reinvesteringar i VA-nätet är mycket omfattande, det krävs satsningar på avancerad rening som fångar upp miljögifter och läkemedelsrester och på många håll är problemen med PFAS-föroreningar mycket stora. Många kommuner kan inte på egen hand förväntas klara av de investeringar och reinvesteringar i gamla ledningsnät som krävs, utan kommer att behöva statligt stöd. Utmaningarna är särskilt stora i många landsbygdskommuner. Miljöpartiet vill därför genomföra en särskild satsning för olika typer av vattenåtgärder.

Satsning på stärkt beredskap för dricksvatten och livsmedel

Utöver ett nytt anslag för vattenåtgärder vill Miljöpartiet genomföra en särskild satsning för ökad beredskap där åtgärder för stärkt vattenförsörjning och livsmedelsberedskap ingår. Satsningen går till relevanta myndigheter för att stärka och långsiktigt bygga upp beredskapsförmågan.

En bättre djurvälstånd

Svensk djurhållning av livsmedelsproducerande djur är ofta en kompromiss mellan ekonomiska intressen och djurens behov. Ofta blir priset för djuren allt för högt. Miljöpartiet anser att de djur som vi människor har ansvar för och föder upp ska få leva ett gott liv. Vi vill förbjuda minkfarmer och utöka arbetet med djurfria forskningsmetoder. Vi vill att burhållning av höns får ett slut och att kycklinguppfödningen går över till mer långsamväxande raser. Bedövning av alla djur före slakt ska vara snabb och smärtfri.

Metoder som inte lever upp till detta, till exempel nuvarande elbedövning av slaktkyckling och koldioxidbedövning av grisar och fiskar, ska fasas ut.

Vi vill öka antalet djur som får gå ute på bete, utöver minimikraven för bete. Därför vill vi också införa en särskild djurvälståndssättning för ökat bete, som stöttar lantbrukare som ökar betet utöver lagstiftningens krav, som låter djuren gå på gräsmark, inte enbart utevistelse och röra sig fritt i sina naturliga gångarter.

Skatt på överanvändning av antibiotika inom djurhållningen

Dålig djurhållning skapar allvarliga hälsorisker, i första hand för djur men även för människor. Varje år dör hundratusentals människor av sjukdomar orsakade av bakterier som blivit resistenta mot antibiotika. Missbruk av antibiotika, såsom att antibiotika rutinmässigt används i djuruppfödning i många andra länder, måste stoppas för att minska utvecklingen av antibiotikaresistens. Miljöpartiet vill införa en skatt på kött där antibiotika överanvänds i djurhållningen. Svenska djurhållare använder överlag lite antibiotika i djurhållningen och kommer därför inte att träffas av skatten, men missgynnas starkt av konkurrens från importerade produkter från producenter med lägre produktionskostnader, sämre djurhållning och högre antibiotikaanvändning. God djurhållning och låg antibiotikaanvändning bör premieras.

Satsning på veterinärer

Sverige har idag ett skriande behov av veterinärer. Miljöpartiet vill därför öronmärka 10 av de drygt 750 miljoner som ges till jordbruksverket för att satsa på distriktsveterinärerna. Utan tillräckligt många veterinärer är det i praktiken omöjligt att upprätthålla ett starkt djurskydd.

Satsning på djurfri forskning

Miljöpartiet anser att Sverige behöver utarbeta en nationell plan för övergång till djurförsöksfri forskning, för att leva upp till EU-direktivets mål om att ersätta djurförsök. Det är angeläget att kompetenscentret för att ersätta, minska och förfinna djurförsök på Jordbruksverket, 3R-centret (reduce, replace, refine), får fortsatt finansiering via Jordbruksverkets ramanslag.

Sverige behöver en mångfald av stora och små företag som skapar möjlighet till försörjning, arbetstillfällen och bidrar till livskvalitet och utveckling. Vi vill ge fler företag möjlighet att verka, växa och utvecklas. Svenska företag har inlett klimatomställningen – framtidens hållbara näringsliv har redan börjat ta form. Vi vill uppmuntra, stötta och mana på denna utveckling. Våra svenska företag är avgörande för Sveriges klimatarbete och konkurrenskraft. Klimatomställning, automatisering, den fortsatta digitaliseringen och utvecklingen av artificiell intelligens är möjligheter och utmaningar som staten måste hjälpa såväl företag som arbetstagare med.

Kostnaderna för småföretagare är ofta stora i förhållande till deras omsättning. Miljöpartiet vill därför stötta Sveriges småföretagare genom ett särskilt avdrag. Det är viktigt att slå vakt om den kreativitet och det ansvarstagande som finns bland entreprenörer och företagare och stötta hållbara affärsmodeller. Inte minst tjänstesektorn. Miljöpartiet vill bevara avdraget för

reparationer och uthyrning, ett så kallat hyberavdrag, redovisat under skattedelen av vår skuggbudget.

Miljöpartiet ställer sig vidare bakom storleken på regeringens anslag 1:24, elstöd för företag. Däremot är vill vi se en utformning av elstödet som mer tydligt riktar sig till de företag som hamnat i en tuff sits. Det är viktigt att företag som inte drabbats hårt av elpriskrisen inte heller får stöd, exempelvis stora bolag som bundit sitt elpris över lång tid.

Bilaga A - Tabeller 4-10

Tabell 4. Utgiftstak för staten

Miljoner kronor - avvikelse från regeringen

| | 2023 | 2024 | 2025 |
|------------------------------|----------------|----------------|----------------|
| Takbegränsade utgifter | 152 544 | 177 166 | 200 490 |
| Budgeteringsmarginal | 46 656 | 44 815 | 27 319 |
| Utgiftstak för staten | 199 200 | 221 981 | 227 809 |

Tabell 5. Kommunsektorns finanser

Miljoner kronor - avvikelse från regeringen

| | 2023 | 2024 | 2025 |
|---|---------------|---------------|---------------|
| Kommunernas inkomster | 24 650 | 28 600 | 28 600 |
| Kommunal inkomstskatt | 10 650 | 14 600 | 14 600 |
| Kapitalinkomster och övriga inkomster | ±0 | ±0 | ±0 |
| Statsbidrag under utgiftsområde 25 | 14 000 | 14 000 | 14 000 |
| därav ekonomiska regleringar | ±0 | ±0 | ±0 |
| Statsbidrag från övriga utgiftsområden | ±0 | ±0 | ±0 |
| Utgifter | 6 700 | 6 700 | 6 700 |
| Finansiellt sparande i kommunsektorn | 17 950 | 21 900 | 21 900 |

Tabell 6. Den offentliga sektorns finanser

Miljoner kronor - avvikelse från regeringen

| | 2023 | 2024 | 2025 |
|---|----------------|----------------|----------------|
| Offentlig sektors inkomster | 57 017 | 45 493 | 46 949 |
| Offentlig sektors utgifter | 117 744 | 142 366 | 165 690 |
| Finansiellt sparande i offentlig sektor | -60 726 | -96 873 | -118 740 |
| Staten | -83 876 | -123 973 | -145 840 |
| Ålderspensionssystemet | 5 200 | 5 200 | 5 200 |
| Kommunsektorn | 17 950 | 21 900 | 21 900 |
| Finansiellt sparande i procent av BNP (nivå) | -0,81 % | -1,14 % | -0,37 % |

Tabell 7. Statens budgetsaldo och statsskulden

Miljoner kronor - avvikelser från regeringen

| | 2023 | 2024 | 2025 |
|------------------------------------|---------------|----------------|----------------|
| Inkomster i statens budget | 47 367 | 30 893 | 32 349 |
| därav inkomster av försåld egendom | 1 000 | ±0 | ±0 |
| Utgifter i statens budget | 130 244 | 154 866 | 178 190 |
| därav statsskuldsräntor | ±0 | ±0 | ±0 |
| Riksgäldskontorets nettoutlåning | ±0 | ±0 | ±0 |
| Kassamässig korrigerings | ±0 | ±0 | ±0 |
| Statens budgetsaldo | -82 876 | -123 973 | -145 840 |
| Statsskuld vid årets slut | 82 876 | 206 849 | 352 689 |

Tabell 8. Inkomster i statens budget

Miljoner kronor - avvikelser från regeringen

| | 2023 | 2024 | 2025 |
|-------------------------------------|---------------|---------------|---------------|
| Direkta skatter på arbete | 19 278 | 22 993 | 24 108 |
| Indirekta skatter på arbete | -77 550 | -155 200 | -155 200 |
| Skatt på kapital | 16 700 | 16 850 | 17 000 |
| Skatt på konsumtion och insatsvaror | 14 839 | 15 350 | 15 541 |
| Offentliga sektorns skatteintäkter | -26 733 | -100 007 | -98 551 |
| avgår skatter till andra sektorer | 62 100 | 130 900 | 130 900 |
| Statens skatteintäkter | 35 367 | 30 893 | 32 349 |
| Periodiseringar | ±0 | ±0 | ±0 |
| Statens skatteinkomster | 35 367 | 30 893 | 32 349 |
| Övriga inkomster | 12 000 | ±0 | ±0 |
| Inkomster i statens budget | 47 367 | 30 893 | 32 349 |

Tabell 9. Förslag till utgiftsramar 2024-2025

Miljoner kronor

Utgiftsområde

Avvikelse från regeringen

| | | 2024 | 2025 |
|----|--|----------------|----------------|
| 01 | Rikets styrelse | 252 | 322 |
| 02 | Samhällsekonomi och finansförvaltning | 10 | 10 |
| 03 | Skatt, tull och exekution | -170 | -170 |
| 04 | Rättsväsendet | 200 | 200 |
| 05 | Internationell samverkan | 330 | 330 |
| 06 | Försvar och samhällets krisberedskap | 1 783 | 1 465 |
| 07 | Internationellt bistånd | 14 547 | 20 100 |
| 08 | Migration | 388 | 388 |
| 09 | Hälsovård, sjukvård och social omsorg | 22 023 | 34 053 |
| 10 | Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning | 6 995 | 6 998 |
| 11 | Ekonomisk trygghet vid ålderdom | 2 790 | 2 790 |
| 12 | Ekonomisk trygghet för familjer och barn | 12 108 | 11 961 |
| 13 | Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering | 1 313 | 1 686 |
| 14 | Arbetsmarknad och arbetsliv | 1 918 | 1 852 |
| 15 | Studiestöd | 1 467 | 1 467 |
| 16 | Utbildning och universitetsforskning | 5 248 | 5 258 |
| 17 | Kultur, medier, trossamfund och fritid | 2 817 | 2 841 |
| 18 | Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik | 3 765 | 6 705 |
| 19 | Regional utveckling | 567 | 567 |
| 20 | Allmän miljö- och naturvård | 19 421 | 25 822 |
| 21 | Energi | 18 406 | 15 706 |
| 22 | Kommunikationer | 21 629 | 20 129 |
| 23 | Areella näringar, landsbygd och livsmedel | 3 060 | 3 710 |
| 24 | Näringsliv | ±0 | ±0 |
| 25 | Allmänna bidrag till kommuner | 14 000 | 14 000 |
| 26 | Statsskuldräntor m.m. | ±0 | ±0 |
| 27 | Avgiften till Europeiska unionen | ±0 | ±0 |
| | Summa utgiftsområden | 154 866 | 178 190 |
| | Minskning av anslagsbehållningar inkl. SSR | ±0 | ±0 |
| | Summa utgifter | 154 866 | 178 190 |
| | Riksgäldskontorets nettoutlåning | ±0 | ±0 |
| | Kassamässig korrigerings | ±0 | ±0 |

Summa**154 866****178 190****Tabell 10. Inkomster 2024-2025**

Miljoner kronor

| Inkomsttitel | Avvikelse från regeringen | |
|--|----------------------------------|-------------|
| | 2024 | 2025 |
| <i>1100 Direkta skatter på arbete</i> | 22 993 | 24 108 |
| <i>1111 Statlig inkomstskatt</i> | 20 043 | 21 158 |
| <i>1115 Kommunal inkomstskatt</i> | 14 600 | 14 600 |
| <i>1120 Allmän pensionsavgift</i> | -145 500 | -145 500 |
| <i>1130 Artistskatt</i> | ±0 | ±0 |
| <i>1140 Skattereduktioner</i> | 133 850 | 133 850 |
| <i>1200 Indirekta skatter på arbete</i> | -155 200 | -155 200 |
| <i>1210 Arbetsgivaravgifter</i> | -155 200 | -155 200 |
| <i>1240 Egenavgifter</i> | ±0 | ±0 |
| <i>1260 Avgifter till premiepensionssystemet</i> | ±0 | ±0 |
| <i>1270 Särskild löneskatt</i> | ±0 | ±0 |
| <i>1280 Nedsättningar</i> | ±0 | ±0 |
| <i>1290 Tjänstegruppliv</i> | ±0 | ±0 |
| <i>1300 Skatt på kapital</i> | 16 850 | 17 000 |
| <i>1310 Skatt på kapital, hushåll</i> | 18 700 | 18 900 |
| <i>1320 Skatt på företagsvinster</i> | -1 850 | -1 900 |
| <i>1330 Kupongskatt</i> | ±0 | ±0 |
| <i>1340 Avkastningsskatt</i> | ±0 | ±0 |
| <i>1350 Fastighetsskatt</i> | ±0 | ±0 |
| <i>1360 Stämpelskatt</i> | ±0 | ±0 |
| <i>1390 Riskskatt för kreditinstitut</i> | ±0 | ±0 |
| <i>1400 Skatt på konsumtion och insatsvaror</i> | 15 350 | 15 541 |
| <i>1410 Mervärdesskatt</i> | -80 | -80 |

| | | |
|---|---------------|---------------|
| <i>1420 Skatt på alkohol och tobak</i> | ±0 | ±0 |
| <i>1430 Energiskatt</i> | 6 750 | 6 750 |
| <i>1440 Koldioxidskatt</i> | 10 | 10 |
| <i>1450 Övriga skatter på energi och miljö</i> | 2 426 | 2 507 |
| <i>1470 Skatt på vägtrafik</i> | 2 500 | 2 530 |
| <i>1480 Övriga skatter</i> | 3 744 | 3 824 |
| <i>1500 Skatt på import</i> | ±0 | ±0 |
| <i>1600 Restförda och övriga skatter</i> | ±0 | ±0 |
| <i>1700 Avgående poster, skatter till EU</i> | ±0 | ±0 |
| <i>Offentliga sektorns skatteintäkter (periodiserat)</i> | -100 007 | -98 551 |
| <i>1800 Avgående poster, skatter till andra sektorer</i> | 130 900 | 130 900 |
| <i>Statens skatteintäkter (periodiserat)</i> | 30 893 | 32 349 |
| <i>1900 Periodiseringar</i> | ±0 | ±0 |
| <i>1000 Statens skatteinkomster</i> | 30 893 | 32 349 |
| <i>Övriga inkomster (kassamässigt)</i> | ±0 | ±0 |
| <i>2000 Inkomster av statens verksamhet</i> | ±0 | ±0 |
| <i>3000 Inkomster av försåld egendom</i> | ±0 | ±0 |
| <i>4000 Återbetalning av lån</i> | ±0 | ±0 |
| <i>5000 Kalkylmässiga inkomster</i> | ±0 | ±0 |
| <i>6000 Bidrag m.m. från EU</i> | ±0 | ±0 |
| <i>7000 Avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet</i> | ±0 | ±0 |
| <i>8000 Utgifter som redovisas som krediteringar på skattekonto</i> | ±0 | ±0 |
| <i>Statsbudgetens inkomster (kassamässigt)</i> | 30 893 | 32 349 |

miljöpartiet de gröna

